

Diakonalt familjearbete

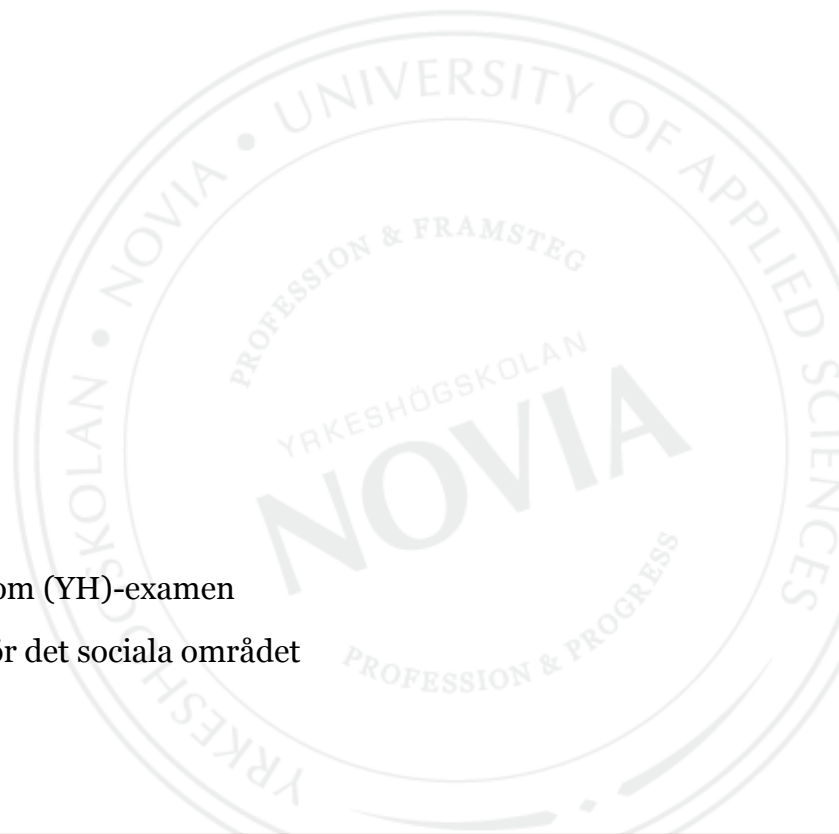
en litteraturstudie i kyrkans utvecklingsdokument

Katja Laaksonen

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Åbo 2010

EXAMENSARBETE

Författare: Katja Laaksonen
Utbildningsprogram och ort: Sociala området, Åbo
Inriktning/alternativ/Fördjupning: Kyrkans arbete
Handledare: Gunilla Björklund

Titel: Diakonalt familjearbete – en litteraturstudie i kyrkans utvecklingsdokument

Datum 6.10.2010 Sidantal 41 Bilagor

Sammanfattning

Familjearbete är ett aktuellt tema i den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Trots det saknas en enhetlig uppfattning om vad familjearbete är både i kyrkans utvecklingsdokument och ute på fältet. Utvecklingsarbetet pågår vilket bl.a. har resulterat i kyrkostyrelsens broschyr "Familjearbete – min sak?" som ger riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt i församlingen.

Mitt syfte är att utreda vad diakonalt familjearbete är utgående från litteratur och dokument som styr kyrkans familjearbete. Perspektivet har jag valt speciellt med tanke på diakoniarbetare som är "nybörjare" inom familjearbetet i församlingen. Som metod har jag valt att göra en litteraturstudie. Enligt studien är grunden för kyrkans familjearbete den kristna människosynen. Arbetet bygger på en samverkan som är öppen för alla familjer. Diakonalt familjearbete följer samma princip men söker upp de familjer vars nöd är störst. Därtill finns också uppgiften att vårda tros livet med. Centrala drag i diakonalt familjearbete är ett familjeinriktat arbetssätt, mångprofessionellt samarbete och användningen av grupporienterade arbetsmetoder. Hjälpen är obetingad, omedelbar, frivillig och grundar sig på en helhetsbild av människan.

Mina slutsatser är att det diakonala familjearbetet står på gränsen mellan kyrkans och kommunens familjearbete. Tyngdpunkten inom förebyggande och uppmuntrande familjearbete ligger på att stöda och befästa familjen i olika livssituationer och inom det korrigerande arbetet på tidigt stöd. En nyanställd diakoniarbetare inom familjearbetet bör utreda vilka konkreta förväntningar det finns på dennes roll i församlingen, var behoven för diakonalt familjearbete ligger, vilka samarbetsparter det finns inom och utanför församlingen. Utmaningen är att definiera vad församlingens diakonala familjearbete är.

Språk: Svenska Nyckelord: Diakoni, diakonalt, familjen, familjearbete, helig, kyrkan, strategi, familjeinriktat, diakoniarbetare, utvecklingsdokument

Förvaras: Examensarbetet finns tillgängligt antingen i webbiblioteket Theseus.fi eller i biblioteket.

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Katja Laaksonen

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaali-alan koulutusohjelma, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Diakonia ja kristillinen kasvatusta

Ohjaajat: Gunilla Björklund

Nimike: Diakoninen perhetyö – kirjallinen tutkielma kirkon linjauksista

Päivämäärä 6.10.2010

Sivumäärä 41

Liitteet

Tiivistelmä

Diakoninen perhetyö on ajankohtainen aihe Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tästä huolimatta kirkon strategioista tai työkentältä on vaikea löytää yhteistä näkemystä siitä mitä perhetyö on. Perhetyötä kehitetään jatkuvasti mikä näkyy mm. siinä että kirkkohallitus on julkaissut kirjasen ”Minäkö perhetyön tekijä?” jossa annetaan suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnissa.

Lopputyön tarkoituksena on kirjallisuuden ja kirkon perhetyötä ohjaavien asiakirjojen perusteella selvittää mitä diakoninen perhetyö on, erityisesti perhetyötä aloittelevia diakoniatyöntekijöitä ajatellen. Menetelmänä käytän kirjallista tutkielmaa. Asiakirjojen mukaan kirkon perhetyö on avoin kaikille perheille ja sen perustana on kristillinen ihmiskäsitys. Sama pätee diakoniseen perhetyöhön joka tämän lisäksi hakee niitä perheitä joiden hätä on suurin. Diakoniseen perhetyöhön liittyy myös uskonelämän hoitaminen. Keskeistä diakonisessa perhetyössä on perhelähtöinen työote, moniammatillinen yhteistyö ja ryhmäkeskeiset työmenetelmät. Diakoninen apu on pyyteetöntä, välitöntä, vapaaehtoista ja siinä huomioidaan ihminen kokonaisuutena.

Loppupäätelmät. Diakoninen perhetyö on seurakunnan ja kunnallisen perhetyön välimaastossa. Diakonisen perhetyön painopiste on perheitä vahvistavassa ja varhaisen tuen tarpeet huomaavassa työssä. Perhetyötä aloittelevan diakoniatyöntekijän kannattaa työtä aloittaessaan selvittää mitä odotuksia seurakunta kohdistaa perhetyöntekijään, missä perhediakoniaa tarvitaan, mitä yhteistyötahoja seurakunnasta ja sen ulkopuolelta löytyy. Haasteena on kyetä määrittelemään mitä diakoninen perhetyö on kyseisessä seurakunnassa.

Kieli: Ruotsi Avainsanat: Diakonia, diakoninen, perhe, perhetyö, pyhä, kirkko, strategia, perhelähtöinen, diakoniatyöntekijä, perhetyöntekijä,

Arkistoidaan: Opinnäytetyö on saatavilla joko ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa Theseus.fi tai kirjastossa.

BACHELOR'S THESIS

Author: Katja Laaksonen

Degree Programme: Social Services

Specialization: Church work

Supervisors: Gunilla Björklund

Title: Diaconal family work – an essay on church strategies

Date	6.10.2010	Number of pages	41	Appendices
------	-----------	-----------------	----	------------

Summary

Diaconal family work is a burning issue in the Evangelical Lutheran Church of Finland. In spite of this there are a vast number of opinions about what family work actually is, both according to strategy documents and in the parishes.

The purpose of the essay is to analyze what diaconal family work is according to literature that directs the family work in the church. The information is collected especially in regard of diaconal workers who are beginners in this branch. According to the literature church family work is open to all families and the basis is formed of the Christian outlook on people. The same principle concerns diaconal work but in addition it is focusing on families that is out of reach for other forms of help. Besides providing concrete help diaconal family work strives for meeting the spiritual needs of people. Essential features of diaconal family work are; that the family is in focus, the utilization of multi professional co-operation, and the use of group activities. Diaconal, the help is unconditional, immediate and received voluntarily and the help is based on a holistic outlook on people.

As a conclusion of this work it can be said that diaconal family work is situated between the church social work and the public social work. The main emphasis lies on supporting families in different phases of life and on noticing the needs of support. There are some matters that are to be taken into consideration when starting as a family worker in a congregation. It is essential to find out which are the expectations on the family ministry, where the diaconal help is needed most and whom to co-operate with. One of the challenges for a diaconal family worker is to define what the diaconal family work is in the parish.

Language: Swedish Key words: family ministry, family diakonia, diaconal family work, church, strategy, holy

Filed at: The examination work is available either at the electronic library Theseus.fi or in the library

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Familjen	3
2.1 Vad är en familj?	3
2.2 Familjens situation idag	5
3 Familjearbete	7
3.1 Allmänna drag	7
3.2 Kyrkans familjearbete	10
3.2.1 Grunden för kyrkans familjearbete	11
3.2.2 Målen för kyrkans familjearbete	11
3.2.3 Strukturen och särdragen i kyrkans familjearbete	12
3.2.4 Kyrkan och barnskyddslagen	14
3.3 Diakonalt familjearbete	15
3.3.1 Grunden och målen för diakonalt familjearbete	15
3.3.2 Diakoniarbetarens kärnkunnande	16
3.3.3 Diakoniarbetarens roll i familjearbetet	17
4 Det heliga	20
5 Analys	22
5.1 Analys av kyrkans familjearbete	22
5.1.1 Grunden, målen och strukturen	22
5.1.2 Kyrkans familjearbete i familjearbetets fält	25
5.1.3 Särdragen i kyrkans familjearbete	25
5.2 Analys det diakonala familjearbetet	27
5.2.1. Det diakonala familjearbetet i familjearbetets fält	27
5.2.2 Särdragen i det diakonala familjearbetet	29
5.2.3 Diakoniarbetarens roll	30
5.3 Det heliga i familjearbetet	33
6 Sammanfattning och slutsatser	34

7 Kritisk granskning och diskussion.....	37
KÄLLFÖRTECKNING	40

1 Inledning

Familjearbete är ett aktuellt tema i den Evangelisk-lutherska kyrkan idag. Man kunde t.o.m. säga att det handlar om en trend i samhället. En trend som grundar sig på insikten om familjernas speciella behov av stöd i dagens samhälle. Trots att temat är aktuellt finns det ingen enhetlig eller entydig uppfattning om vad familjearbete i församlingen är. Olika arbetsformer (fostran, diakoni, musikärbete o.s.v.) har olika perspektiv på familjearbetet. Också kyrkans utvecklingsdokument är gjorda med tanke på arbetsformernas indelning. Församlingarnas familjearbete associeras lätt till samarbete med familjen med tanke på barnets kristna fostran. Utvecklingen av arbetet pågår; bl.a. har kyrkostyrelsen utgivit dokumentet, ”Familjearbete – min sak?” som ger riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt i församlingen, oberoende av arbetsform. Enligt broschyren och kyrkans strategier ingår arbetet med familjer på ett eller annat sätt i arbetsbilden för de flesta anställda i församlingen (Evangelisk-lutherska kyrkan (Evl) 2009a). Vad det innebär i praktiken och hur familjearbetet kan förverkligas på ett mångsidigt och medvetet sätt i församlingen är en intressant utmaning. I detta arbete kommer jag att främst fokusera på diakoniarbetarens perspektiv på familjearbetet men kommer också att behandla kyrkans familjearbete i allmänhet, vilket är nödvändigt eftersom diakonin är en del av helheten och berörs till en del av samma strategier och utvecklingsdokument som det övriga familjearbetet i kyrkan.

Idén till slutarbetet kom ursprungligen från Rusko församlings nya familjearbetare och diakon. Familjearbetarens tjänst var ny och diakonen funderade över sin roll i den nya församlingen. Jag bestämde mig för att skriva mitt slutarbete från den nyanställdas perspektiv. Om jag skulle börja som diakon eller familjearbetskoordinator i en församling, vad skulle jag behöva veta? Vilka dokument skulle jag ha nytta av? Hur vet jag vad jag skall göra? I mitt slutarbete har jag försökt samla sådan kunskap man kunde ha nytta av som nyanställd diakoniarbetare och reflekterat över hur de olika bilderna av det mångfacetterade familjearbetet hänger ihop.

Syftet med denna litteraturstudie om familjearbete är att utreda vad diakonalt familjearbete innebär. Tyngdpunkten ligger på den kunskap jag kan ha nytta av som nyanställd diakoniarbetare med familjearbete som arbetsområde inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

Frågeställningarna kunde formuleras som följande: Vad är diakonalt familjearbete och vad är kyrkans övriga familjearbete, hur förhåller de sig till varandra och till en allmän definition av familjearbetet och vilken är diakoniarbetarens uppgift i familjearbetet?

För att få svar på frågeställningen börjar jag med en utredning av begreppet familj och familjens situation i dagens samhälle. Sedan tar jag reda på vad man menar med familjearbete i allmänhet utgående från litteratur. Efter det utreder jag vad kyrkans familjearbete är enligt aktuella styrdokument och strategier. Till slut går jag in på det diakonala familjearbetet för att se vilka särdrag det har och hur det förhåller sig till kyrkans familjearbete samt annat familjearbete i samhället. I behandling av det diakonala familjearbetet och kyrkans familjearbete använder jag mig mycket av kyrkostyrelsens nya dokument "Familjearbete - Min sak?" (Evl, 2009a) dels för att den är ny och dels för att den är aktuell med tanke på mitt ämne. Det intresserar mig hurdan bild av kyrkans familjearbete den ger.

Heligheten

Kyrkans gemensamma prioriteringsområde för åren 2010-2012 är Helig. Tanken är att temat Helig skulle inspirera både anställda och församlingsmedlemmar att söka och närma sig det Heliga, stärka den kristna tron och livsstilen och främja skapelsens välfärd (Evl, 2009b). De tre följande åren kommer att ha olika teman. För i år är temat Spår av det heliga, nästa år är temat Rätt till det heliga och år 2012 är temat Nära det heliga. Ämnet nuddar vid frågor som också kommer upp i kyrkans familjearbete. Bl.a. funderar man på hur spår av det Heliga syns i vardagen och livets olika brytningsskeden, hur det Heliga syns i kärleken till nästan i vardagen och hur det syns i ett mångkulturellt samhälle (Evl, 2009b). Vad helighet innebär diskuterar jag först i ett skilt kapitel och hur det anknyts till familjearbete behandlar jag i analysdelen.

I slutet gör jag en sammanfattning av litteraturstudien och analysen av litteraturen för att ge en bild av det diakonala familjearbetet i relation till kyrkans övriga familjearbete och presenterar de slutsatser som man kan ha nytta av som nyanställd diakon.

2 Familjen

2.1 Vad är en familj?

Vad är familj? Frågan är kort men svaret på den är i dagens samhälle varken kort eller entydigt. Ett exempel fanns i en damtidning denna höst. Artikeln handlade om en familj som lever i ett ekologiskt kollektiv i Ähtäri. Föräldrarna är inte gifta och enligt deras uttalanden vet de inte om de kan kalla sig för ett par. De lever i samma kollektiv men bor i olika lägenheter och har skilda ekonomier. De har ett gemensamt barn och tre barn som inte är gemensamma. Enligt föräldrarna deltar båda i barnens uppfostran men å andra sidan förväntar de sig att hela kollektivet också gör det. Mamman säger att det beror på dagen om hon upplever sig ha ett förhållande med pappan eller inte. (Kodin kuvalehti, 2010, s. 25 - 29)

För detta arbete är det väsentligt att utreda hur kyrkan definierar familjen i sina dokument och hur familjen definieras i den litteratur som beskriver familjearbete som görs av andra sektorer än kyrkan. Definitionen av familjen har så tillvida betydelse för kyrkans arbete att det inverkar på vad man strävar till i familjearbetet i församlingarna och beskriver vem församlingen samarbetar med då familjen är kyrkans viktigaste samarbetspartner (Evl, 2007, s.11)

I kyrkostyrelsens dokument för riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt "Familjearbete – min sak?" (Evl, 2009a, s.7) har man valt att använda den definition av familjen som statistikcentralen använder. Familj innebär en enhet bestående av minst två generationer i rakt upp- eller nedstigande led som bor i samma hushåll. De som räknas till familjer är gifta, samboende och registrerade par som bor i samma hushåll, med barn eller utan barn. Till familj räknas också sådana hushåll där det finns en förälder med barn. Enligt denna definition räknas inte syskon som bor tillsammans som familj. Efter den formella definitionen konstateras dock i dokumentet "Familjearbete – min sak?" att det i dagens läge finns många olika slags familjer. År 2008 utkom boken "Rakkauden lahja" där biskoparna uttalar sig om familj, äktenskap och sexualitet. Begreppet familj definieras inte direkt i boken men där lyfts det livslånga äktenskapet mellan man och kvinna fram som idealet för parförhållandet, samtidigt som det konstateras att idealen inte alltid förverkligas (Rakkauden lahja, 2008, s.82). Det fungerande äktenskapet ses som en av grunderna till ett fungerande samhälle (Rakkauden lahja, 2008, s. 10). Begreppet familj kopplas ihop med barnet och barnets väl och en av familjens mest betydelsefulla uppgifter är att fungera som

barnets hem och trygghet. I strategin för kyrkans familjerådgivning står det att kyrkan erkänner familjernas mångfald i dag, men kyrkans arbete strävar efter att stärka äktenskapets och kärnfamiljens position i dagens samhälle. (Evl, 2010, s. 44)

Enligt statistikcentralens uppgifter från 2007 hörde 76 % av befolkningen till en familj, i två tredjedelar av familjerna var paren i äktenskap, av dessa var 84 % av paren sådana att makarna var i sitt första äktenskap. Av alla familjer var 13 % ensamförsörjande och 9 % var nybildade familjer och 0,08 % var registrerade parförhållanden. Av statistiken kan man dra den slutsatsen att den traditionella familjen fortfarande utgör en majoritet av de finska familjerna. (Rakkauden lahja, 2008, s. 11-12)

Om man går vidare till hur familj kan definieras utöver den definition som statistikcentralen använder kan man se att definitionen varierar beroende på sammanhanget. Definitionen av familj är kulturbunden och bunden till det perspektiv eller den vetenskap som betraktar familjen. Ofta handlar det om en eller flera föräldrar och barn som har ett emotionellt förhållande till varandra och som delar ett gemensamt fysiskt utrymme som kallas hem (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen, 2007, s. 12). Uusimäki konstaterar att förhållandet mellan barnet och familjen kan beskrivas biologiskt enligt vem barnets biologiska föräldrar är, juridiskt enligt vem lagen anser att barnets föräldrar är, socialt enligt vem i praktiken tar hand om barnet och vilka som delar vardagen med varann. Det psykologiska perspektivet beskriver familjen som de som upplever sig vara familj på känslomässig nivå (Uusimäki, 2005 s. 8-9).

En av grundprinciperna i familjearbetet är det *familjeinriktade* arbetsgreppet. I boken "Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea" talar man på finska om "perhelähtöinen työote" ett arbetsgrepp som utgår ur familjens behov. Termen "perhelähtöinen" ger en annan nyans än perhekeskeinen (familjeinriktat). Enligt detta arbetsgrepp kan familjerna eller olika familjemedlemmar själva definiera sin familj på olika sätt. Familjearbetet bygger på en respekt för familjens syn på sig själv som familj och de erfarenheter och resurser familjen har. (Saarnio, 2004 s. 241, Järvinen m.fl., 2007, s.24) Det betyder att enligt det familjeinriktade tänkandet borde inte en yttre definition på vad familj är ha betydelse i det praktiska arbetet med familjen.

2.2 Familjens situation idag

Hurdan är situationen för dagens familj och hur stort stöd behöver familjen? I dagens samhälle sker förändringar snabbare än någonsin under historiens lopp. I denna föränderliga värld är det ibland svårt för människorna själva att hänga med. Vårt samhälle har utvecklats från en enhetskultur till ett flerkulturellt samhälle där individualismen och individens möjligheter har ökat. Samtidigt har polariseringen ökat så att indelningen i dem som har det bra och dem som är i risk att hamna i marginalen blir allt tydligare. (Evl., 2010, s.33-34). Också uppfattningen om familjen har förändrats från institution till en privatsak. Denna individualism speglas bl.a. i kampen för barnens, kvinnornas och de homosexuellas rättigheter som idag anses viktigare än familjens enhet. (Forsberg, 2003, s. 11). En naturlig del av detta är att olika familjeformer ökar och får uppskattning. Samtidigt bildar unga vuxna familj i ett senare skede av livet än förut. Orsakerna kan ligga i en rädsla att binda sig eller en upplevelse att andra möjligheter i livet intresserar mera. Det kan också bero på att man inte har fast jobb, egen bostad och andra faktorer som anses ge trygghet med tanke på familj. (Rakkauden lahja, 2008, s.14) I och med att folk flyttar efter jobb bryts eller minskar kontakterna till släkt, vänner och annat nätverk. Det utgör en av utmaningarna bl.a. för barnfamiljerna eftersom de i sin livssituation kan behöva både socialt stöd av nätverket och praktisk hjälp som t.ex. barnpassning. (Kyrkostyrelsen, 2010, Rakkauden lahja, 2008. s.12) En annan utmaning är kombinationen av arbete och familjeliv. Samtidigt som arbetet ses som en balanserande och positiv faktor i familjernas vardag kan det bli svårt att få tiden att räcka till för allt det som familj och arbete kräver. Arbetets negativa effekter framhävs om det finns för mycket av det, eller om det orsakar stress eller blir en utmaning för familjens dagsrytm. (Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009. s. 276-277). För en del kan problemet vara för mycket arbete, medan det för andra kan vara arbetslösheten och dess inverknings på familjelivet. En utmaning som har med arbete att göra, och som kyrkan ser i dagens samhälle är, att skillnaden mellan helg och vardag håller på att suddas ut (Evl, 2010, s. 33). Utvecklingen går mot det att det inte finns en gemensam ledig dag som söndagen förut har varit. Det blir svårare att hitta gemensam ledig tid för hela familjen.

En närmare titt på vad Perhe-elämän paletti –forskningen säger om barnfamiljers vardagsliv visar att vardagen i många familjer är cyklisk på det sättet att samma saker upprepas dag efter dag. Dagarnas tempo varierar mellan lugnare skeden till mer hektiska skeden av dagen (t.ex. morgnarna och hemkomsten från jobbet och dagiset). Cykliskheten

hjälp föräldrar att planera vardagen så att den fungerar bättre. Samtidigt ger det en förutsägbarhet åt barnen. Hur mammor och pappor upplever sin vardag kan variera, men vissa allmänna drag kom fram i forskningen. Bland annat stressar mammor lite mera över uppfostringsfrågor samtidigt som de har en annan uppfostringsstil än papporna. Pappor däremot upplever samarbetet med dagis mer utmanande än mammorna eftersom deras arbetstider kan ibland vara svårare att anpassa till dagisets öppethållningstider. Allmänt taget är den uppfostran föräldrar ger åt sina barn i dag mera medveten än under tidigare generationer. Barnet kan ses som ett projekt som man satsar mycket på. Då idealen inte uppnås uppstår skuld känslor hos föräldrarna. (Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s. 276-278)

I allmänhet anses familjens betydelse som trygghet och stöd för individen växa i framtiden mitt i de samhälleliga och kulturella förändringarna. (Järvinen m.fl. 2007 s. 14) Enligt biskoparnas uttalande om familj, äktenskap och sexualitet är människornas förväntningar på familjen fortfarande gemenskap, trygghet och att bli accepterade. Förväntningarna på familjen är de samma som tidigare men förutsättningarna för ett familjeliv har förändrats (Rakkauden lahja, 2008, s. 15)

Hurdant stöd kunde familjerna tänkas behöva? Forskarna i undersökningen ”perhe-elämän paletti” har dragit slutsatser utgående från dagboksintervjuer med familjer. De anser att familjerna skulle behöva stöd i livsförändringar, stöd med att uppleva sig som ett team, samt med att utveckla sina vardagsfunktioner och planera vardagen. Familjerna skulle också behöva stöd i parförhållandet och kunskap hur man kan vårda det. Speciellt pappornas roll i familjen när det kommer till ansvar och delaktighet kunde utvecklas. De här uppgifterna hörde till dem som forskarna anser att rådgivningen kunde utveckla. (Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s. 293). Det är sådant stöd som också församlingarna kunde erbjuda i sitt familjearbete. Men forskningen visar att det också finns områden där familjerna själva bör ta ansvar. Till dessa hör bemästringen av negativa känslor och ansvar för att våld inte förekommer. Familjemedlemmarna skall ha omsorg om varandra och förhålla sig nådigt mot sig själva och andra. Det är också viktigt att familjerna bildar nätverk och inte skyggar för att be om hjälp när det behövs. Familjerna bör också själva se till att de vid behov söker den hjälp samhället kan erbjuda. (Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s. 294)

3 Familjearbete

3.1 Allmänna drag

Enligt Uusimäki har familjearbetet under 2000 –talet blivit ett aktuellt tema i den samhällseliga debatten. Behovet av det som kallas familjearbete har ökat p.g.a. nya utmaningar i familjernas vardag. De naturliga sociala nätverken bl.a. nära kontakt till släkt har blivit mindre, samtidigt som serviceformer som t.ex. hemhjälp har minskat. I motsats har dagvårdsservicen ökat i och med den subjektiva rätten till dagvård. Det står ändå klart att dagvårdsservicen stöder familjer på annat sätt än hemhjälp. Statistik lyfter fram att allt flera familjer och barn mår bra i dagens samhälle men de familjer som inte mår bra har allt svårare och mer komplicerade problem (Evl., 2010, s.46, Uusimäki, 2005, s.4).

Familjernas behov av service och stöd är mångfacetterade, därför finns det också många olika aktörer som verkar inom familjearbetet. Enligt Uusimäki är den sociala sektorns barnskydd den viktigaste aktören inom familjearbetet, men i sin forskning tar hon också upp dagvården, hälsovården, hemservicen, ungdomsarbetet och skolan. Utöver den grundläggande kommunala servicen finns församlingen, de olika frivilliga organisationerna och specialservicen. Specialservice innebär olika terapier, service inom mental- och missbrukarvård, skyddshemmens verksamhet samt familje- och fostringsrådgivning. Hos de flesta aktörerna är familjearbetet bara en del av verksamheten, men målet för alla är att stöda och hjälpa familjen på något sätt. (Uusimäki, 2005)

Ett centralt drag i familjearbetet är mångprofessionellt samarbete d.v.s. nätverksarbete mellan de olika aktörerna. Mångfalden och nätverksarbetets betydelse har väckt behovet att klargöra vad de olika begreppen inom familjearbetet betyder. Familjearbete kan innebära olika saker beroende på vilken aktör det är fråga om. En definition på familjearbete utgående från resultaten från Preventteri-forskningen (Uusimäki, 2005 s. 188-189) lyder som följande:

1. Familjearbetet är en del av servicesystemet. Det kan ingå som verksamhet i någon av de redan existerande sektorerna eller bilda en egen, ny sektor.
2. Familjearbete är mångprofessionellt samarbete mellan olika aktörer och myndigheter, samarbete med familjen eller koordinering av samarbetet mellan olika nätverk.
3. Familjearbete innebär ett arbetssätt där utgångspunkten ligger i familjeinriktat tänkande. Det är frågan om ett sätt att handla och om förhållningssättet/relationen till familjen.

4. I familjearbetet gör man alltid en intervention i familjen vare sig det handlar om att stöda eller ingripa i familjens situation.

Ett exempel på den första definitionen är det finska servicesystemet där familjearbetet finns som en egen sektor inom sociala sektorns barnskydd, samtidigt som familjearbetet ingår t.ex. i rådgivningens och dagvårdens verksamhet. För att kunna tjäna familjerna på bästa sätt behövs samarbete både inom organisationerna och mellan organisationerna. Nätverksarbetet ger en helhetsbild av familjernas situation och t.ex. överlappningar i arbetet kan undvikas. Familjeinriktat tänkande är ett av grundbegreppen i familjearbetet. Familjeinriktat arbetsätt innebär att familjen är expert på sitt eget liv. Samtidigt som familjen är en helhet, vars särdrag bör respekteras, bör man se de enskilda medlemmarna som individer. Familjen formas av hurdana relationer de olika medlemmarna har sinsemellan. (Järvinen et. al. 2007, s. 24-27). Den sista punkten där man talar om intervention i familjen kan vara svår att tolka. Det beror lite på vad man menar med intervention. Uusimäki menar att även stödande åtgärder som diskussion eller hemhjälp kan räknas som ett ingripande i familjen. (Uusimäki, 2005, 188-189).

I familjecentrerat tänkande utgår man från att individen är en del av en grupp d.v.s. familjen och det som påverkar individen påverkar indirekt på hela gruppen. T.ex. i en familj med ett barn med specialbehov bör man inte bara fokusera på barnet som behöver synligt stöd, utan också se till de andra barnen och föräldrarnas situation. Familjearbete som riktas huvudsakligen till en medlem av familjen kallas indirekt familjearbete, medan arbete som riktar sig till hela familjen är direkt familjearbete. (Uusimäki, 2005 s.37, 104)

I familjearbetet strävar man efter att bemöta familjen med respekt, inte uppifrån utan från samma nivå. I praktiken kan denna jämställdhet med familjen vara svår speciellt för sociala sektorns barnskydd eftersom det kan göra en intervention utan familjens medhåll. Kyrkan och tredje sektorn har inte samma uppgifter enligt lagstiftningen som den sociala sektorn i kommunerna. Det ger tredje sektorn och kyrkan bra förutsättningar att arbeta med familjerna från en mer jämställd position utgående från familjens vilkor.

Uusimäki (2005 s. 51-68) har indelat familjearbetet i tre olika delområden enligt den uppgift aktören har i familjen:

1. *Förebyggande familjearbete och tidigt stöd.* Förebyggande familjearbete kan vara stöd i en situation som tillfälligt försvårar det s.k. normala livet eller t.ex. verksamhet som stärker social samhörighet och delaktighet. Det kan innebära barnpassning, diskussioner eller stöd

av andra människor i samma livssituation. Församlingarnas familjeklubbar är ett exempel på förebyggande familjearbete. Tidigt stöd behöver inte vara speciellt planerat eller målinriktat. Det kan handla om handledning, stöd i uppfostringsfrågor eller befrämjande av växelverkan mellan familjemedlemmarna.

2. *Tidigt ingripande.* I motsats till tidigt stöd bör man i tidigt ingripande göra upp en plan och målsättningar för arbetet. Tidigt ingripande kan vara långvarigt stöd till familjen även i sådana situationer då familjen inte själv ser att det finns ett problem. Tidigt ingripande innebär kartläggning av problemen. Det kan även innebära en viss kontroll av läget där man både ger information till familjen och ger information om familjen till myndigheter. Familjearbetets uppgift är att göra barnets röst hörd i familjen och föra fram familjens sak i de nätverk som arbetar med familjen.

3. *Effektiverat och korrigerande familjearbete.* Effektiverat och korrigerande familjearbete innebär att man tar tag i problem för att avlägsna dem och reparera det som går att reparera. Arbetet är målinriktat, planerat, ofta intensivt och långvarigt. Effektiverat och korrigerande familjearbete behövs ofta i situationer då problemen upptäcks för sent och skada för barnen har redan skett. En stor del av det kommunala familjearbetets resurser går åt till effektiverat och reparerande familjearbete.

Familjens roll är olika beroende på vilken typ av familjearbete den tar emot. Förebyggande familjearbete och tidigt stöd samt en del av det tidiga ingripande kan kallas familjeservice. Utmärkande för familjeservicen är att arbetet är frivilligt från familjens sida. Det är ofta kortvarigt och svarar mot specifika behov. Familjen är subjektet som har önskemål om stöd. Ofta är grundförutsättningarna, bl.a. trygghet, kärlek, mat och inkomst, i dessa familjer tryggade med tanke på barnen. Till skillnad från familjeservicen räknas det effektiverade och reparerande familjearbetet samt en del av det tidiga ingripandet vara familjearbete i egentlig bemärkelse. Utmärkande för den är att familjen är ofta ett objekt och myndigheterna det handlande subjektet. I dessa familjer finns det ofta brister i grundförutsättningarna. (Uusimäki, 2005)

Av alla aktörer är kommunernas socialservice den mest centrala aktören inom familjearbetet och kanske man just därför gör indelningen i familjeservice och familjearbete på basis av om barnskyddsanmälan gjorts eller inte. I praktiken fungerar inte indelningen alltid t.ex. i de kommuner där barnskyddsanmälan görs p.g.a. behovet av familjeservice för att systemet i dessa kommuner inte känner till hemservice för familjer.

3.2 Kyrkans familjearbete

Familjernas ökade behov av stöd syns inte endast i den kommunala sektorn utan också i kyrkan. Familjearbetet är en växande arbetsform också i församlingarna (Lindholm, 2007). I kyrkostyrelsens dokument "Familjearbete – min sak?" står det att med kyrkans familjearbete avses det arbete som anställda och frivilliga gör för att stärka familjernas och familjemedlemmarnas andliga liv, personliga mognad, inbördes omsorg och respekt, ork i svåra livssituationer och kontakter med församlingen (Evl, 2009, s. 7). Man kan få en strukturerad bild av vad familjearbete i församlingen är genom den indelning Henrica Lindholm gör i sin artikel i tidningen Nyckeln (2007 s. 33). Hon föreslår en systematisering av familjearbete i allmänt familjearbete, fostran och diakoni. Exempel på allmänt familjearbete är parrelationskurser, kurser som stöder föräldraskapet, familjeläger och firande av familjeinriktade högtider som farsdagen. Exempel på familjearbete inom fostran är t.ex. familjesöndagsskolor, familjegudstjänster, konfirmand-föräldragrupper mm. Diakonalt familjearbete behandlas i ett senare kapitel men exempel på det kunde vara konkret hjälp och handledning vid ekonomiskt svåra situationer, samtalshjälp och hjälp för familjen att få en bild av helhetssituationen då många olika faktorer försvårar livet. (Lindholm 2007, Rundgren, 2008) Förutom församlingarnas familjearbete finns kyrkans familjerådgivning som hjälper familjer i parförhållande frågor genom terapeutiska samtal och själavård. (Evl, 2010) Församlingarnas uppgift är ett mera förebyggande och praktiskt arbete med familjerna.

Riktlinjer för familjearbetet i den Evangelisk-lutherska kyrkan finns bl.a. i strategin för barn- och familjearbetet "*Med barnet*", Mission, vision och strategi 2010 för barn- och ungdomsarbetet inom Evangelisk- Lutherska kyrkan i Finland "*Gud är. Livet är nu. Kärleken rör*". samt i någon mån i övriga strategier som Evangelisk-Lutherska kyrkans strategi för år 2015 "*Vår kyrka - Gemenskap och delaktighet*". Tyngdpunkten i strategierna som tar upp familjearbetet ligger på arbetsområdet för fostran. Trots det berör familjearbetet en stor del av de anställda.

En kyrklig strategi som tar upp familjen som sådan finns inte, men i februari i år har Kyrkostyrelsen publicerat en broschyr "Familjearbete – min sak?" som ger riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt och stöd till planeringen av församlingarnas familjearbete. Det som skiljer broschyren från tidigare dokument är att den är menad att fungera som hjälpmedel för att strukturera familjearbetet i församlingen med olika arbetsformer i beaktande.

Förutom kyrkans strategier inverkar också lagstiftningen, och då i synnerhet barnskyddslagen på kyrkans familjearbete. Mera ingående information om barnskyddslagen finns i ”Kyrkan och barnskyddsarbetet” kyrkostyrelsens material för församlingens anställda (Kyrkostyrelsen, Kyrkan och barnskyddet, 2007)

3.2.1 Grunden för kyrkans familjearbete

Dokumentet ”Familjearbete – min sak?” tar upp faktorer som speglar den kristna människosynen och fungerar som grund för kyrkans familjearbete. För det första är människan värdefull som Guds skapelse och som älskad av Gud. För det andra är människan skapad till gemenskap med andra och familjegemenskapen är som förebild för den gemenskap som finns mellan församlingen och Gud. Som en tredje faktor är det viktigt att stöda familjearbete eftersom föräldraskapet är en gåva och en uppgift av Gud. Speciellt i nära relationer som familjen finns utmaningarna att älska och tjäna. (Evl, 2009a, s.5) I utvecklingsdokumentet för kyrkans barn- och familjearbete ”Med barnet” konstateras att utgångspunkterna för arbetet är samverkan med familjen. Samverkan innebär respektfull växelverkan, närvaro, samexistens mellan familjen och församlingen. Denna samverkan är öppen för alla barn och hem. (Med Barnet, 2008, s. 8)

3.2.2 Målen för kyrkans familjearbete

I planering av verksamhet och uppgörande av strategier definierar man ofta organisationens grundläggande uppgift d.v.s. mission. I strategin för år 2015 (Vår kyrka – Gemenskap och delaktighet) står det på följande sätt; ” *Kyrkans uppgift är att kalla människor till gemenskap med nådens Gud, att ge en hållfast grund i livet och att uppmuntra till omsorg om medmänniskorna och skapelsen*”(Evl, 2007, s. 4). Senare i dokumentet presenteras de strategiska riktlinjerna för kyrkans arbete. Under rubriken ”Det andliga livet stärks” fortsätter tanken om gemenskap;

”En kristens gemenskap med Jesus Kristus föds i det heliga dopet, där Gud ger tron som gåva. I samband med dopet lovar föräldrarna och faddrarna att tillsammans med församlingen ge barnet en kristen fostran. Därför är familjen församlingens viktigaste samarbetspartner.” (Evl, 2007, s. 38)

Att familjen lyfts fram som församlingens viktigaste samarbetspartner är värt att notera.

I utvecklingsdokumentet för kyrkans barn- och ungdomsarbete under avsnittet som behandlar prioriteringar i kyrkans barn- och familjearbete, är den första utvecklingsriktlinjen att stärka barn och familjearbetet som en del av kyrkans grundläggande uppgift och den offentliga bilden av kyrkan. I avsnittet står det ” *Absoluta kärnan i barn- och familjearbetet är innehållet i den kristna tron och stödet för barnets andliga tillväxt*”. (Kyrkans central för det svenska arbetet (KCSA), 2008 s. 26). Det diakonala arbetssättet och fokuseringen på familjernas behov nämns som det sjätte prioriteringsområdet i kyrkans utvecklingsplan för kyrkans barn- och familjearbete (KCSA, 2008 s. 30).

I dokumentet ”Familjearbete – min sak?” räknas upp en hel del mål för familjearbetet. Tanken är att församlingen själv kan välja vilka mål är aktuella just i den egna församlingen samtidigt som de kan ge inspiration och idéer till vad som kunde behövas. Ämnesområdena för målsättningarna är familj och egen mognad, parrelationer och äktenskap, föräldraskap, mor- och farföräldrar, faddrar och till sist familjen i utmanande, föränderliga och svåra omständigheter. Det stora antalet mål visar enligt dokumentet på hur brett område familjearbete är. (Evl., 2009a, s.11) I dokumentet finns faktiskt också ett stycke där det står att målen med kyrkans familjearbete är att;

”familjemedlemmar i olika åldrar upplever Guds kärlek i vardag och fest, får uppleva möten som ger glädje och styrka, lär sig ta vara på sin nästa och sig själv, får hjälp och upplever hopp i svårigheter, kan tro på en framtid och en mening med livet, får en allt djupare relation till Gud och hittar sin plats i församlingen”. (Evl., 2009a, s. 11).

Dessa mål i kombination med temaområdena ger riktlinjer till målen i det praktiska arbetet.

3.2.3 Strukturen och särdragen i kyrkans familjearbete

I utvecklingsdokumentet för kyrkans familjearbete konstateras det att den traditionella fördelningen i förebyggande och korrigerande familjearbete är för snäv för att omfatta kyrkans familjearbete. (Evl., 2009a, s. 23). Därför har man gjort ett fyrfält som presenterar familjearbetet på ett sätt som bättre inkluderar kyrkans familjearbete. Det är tänkt att fyrfältet också kan fungera som ett redskap i planeringen av församlingens familjearbete. Fyrfältet kan sammanfattas enligt följande.

1. Förebyggande och uppmuntrande familjearbete:

a) *Glädje och lärande* t.ex. klubbar, familjemässor, läger mm. där tyngden ligger på att få utbyte och glädje av att träffa andra och lära sig nya saker.

b) *Stärka och befästa* i livets brytningsskeden t.ex. när första barnet föds eller när barnen flyttar hemifrån. Exempel på arbetsformer är parrelationsarbete, samarbete med rådgivningen, familjeklubbar.

2. Korrigerande familjearbete:

a) *Tidigt stöd* handlar om att upptäcka behovet av stöd hos t.ex. barnet, konfirmanden eller den vuxna. Tidigt stöd och ingripande kan hindra att problemen utvecklas längre. Det handlar också om att vid behov styra människor vidare för att få annan professionell hjälp.

b) *Problembearbetning och krisstöd* kan handla om hjälp i akut kris, eller i problem som utvecklats under en längre tid. Exempel på sådan hjälp är långvarigt arbete, stödgrupper (t.ex. sorgegrupp), hembesök och familjerådgivningens service.

(Evl., 2009a, s. 23-25)

Särdragen i kyrkans familjearbete är enligt dokumentet ”Familjearbete – min sak” andlighet, gudstjänstlivet och sakramenten, kyrkliga förrättningar, förlåtelse, tro och kärlek, ansvar för livet och församlingen – en bild av en stor familj. Andligheten ses som en naturlig del av att vara människa och den röda tråden i familjearbetet är att vårda tros livet för människor i olika åldrar. Gudstjänstlivets och sakramentens element finns på ett eller annat sätt närvarande i familjearbetet. De hjälper människan att finnas i Guds närvaro och församlingens gemenskap. I de kyrkliga förrättningarna och familjefesterna finns livets glädje och sorger närvarande. Att be om förlåtelse, ta emot förlåtelse och ge förlåtelse hör till livets grundkunskaper. Guds förlåtelse är ett av kristendomens grundbudskap som familjearbetet kan förmedla. Tro och kärlek är Guds gåvor som utgör en del av den kristna livsstilen. Kärleken ser Kristus i dem som lider och kan inte gå förbi lidandet oberörd. Detta gäller också i familjearbetet. Ansvar för andra människor och om naturen hör till de uppgifter som människan fått sedan skapelsen och som borde ingå i all kyrklig verksamhet. Församlingen är en bild av Guds familj där medlemmarna upplever gemenskap och där olika medlemmar har olika uppgifter. Bland de första kristna kännetecknades gemenskapen av de kristnas inbördes kärlek. Gemenskapen är därmed en av utgångspunkterna för familjearbetet. (Evl., 2009a, s. 32 - 33).

3.2.4 Kyrkan och barnskyddslagen

Den förnyade barnskyddslagen trädde i kraft 1.1.2008. Enligt dokumentet "Kyrkan och barnskyddslagen" var syftet med lagen bl.a. att flytta tyngdpunkten från korrigerande arbete till förebyggande arbete, öka barnets och familjernas rättsskydd och delaktighet samt öka samarbetet mellan olika myndigheter (Kyrkostyrelsen, 2007b, s.3). Enligt lagen ligger det primära ansvaret för barnets fostran och välfärd hos föräldrarna men kommunens barnskydd har skyldighet att stöda föräldrarna i deras uppgift (Barnskyddslagen 13.4.2007/417, 2 – 4 §). Det som direkt berör kyrkans anställda och förtroendevalda är skyldigheten att göra barnskyddsanmälan enligt 25 §. Det som diskuterades i media under gångna sommaren var hur barnskyddslagens anmälningsplikt förhåller sig till det som kyrkolagen säger om bikt och själavård. Diskussionen resulterade i att präster och lektorer fortfarande har absolut tystnadsplikt (KL 5 kap 2 § 1mom). Undantaget utgörs av sådana situationer då en person avslöjar ett förestående brott som enligt lagen måste anges (Kyrkostyrelsen, 2007b, s. 16). För övriga anställda t.ex. som arbetar i nätverket för familjearbete är endast de som arbetar inom den egna organisationen inom samma team behöriga. Representanter från olika organisationer är sinsemellan obehöriga och har tystnadsplikt. Trots det kan man i ett mångprofessionellt team diskutera klienter om man anonymiserar eller talar på ett allmänt plan. (Kyrkostyrelsen, 2007b, s.18)

I praktiken tror jag på basis av erfarenheter från arbetspraktikperioder att det inte fungerar så bra om man talar på ett allmänt plan eller inte delar med sig i ett mångprofessionellt team det som är väsentligt för att kunna diskutera klientens bästa. I värsta fall har samarbetet ingen nytta, eller så undviks samarbete p.g.a. att tystnadsplikten komplicerar situationen.

De möjligheter som barnskyddslagen erbjuder församlingen behandlas också i kyrkostyrelsens dokument (Kyrkan och barnskyddsarbetet, 2007). Kommunen har bl.a. skyldighet att göra upp en plan för barnskyddet (Barnskyddslagen 13.4.2007/417, 12 §) som ger en helhetsbild av de förhållanden barnen växer upp i. I planen kartläggs familjernas behov och de resurser som behövs för barnens och familjernas välbefinnande. I uppgörandet av planen hörs de olika parterna som är delar av servicestrukturen. Om församlingen har en central position i kommunens verksamhet med barn och familjer är det naturligt att församlingen kan bidra med sin expertis i uppgörandet av barnskyddsplanen. (Kyrkostyrelsen, 2007, s. 19) Kommunen har också skyldighet att ge andra myndigheter, invånare och i kommunen verksamma organisationer sakkunnig hjälp. Detta kunde man

också tänkas utnyttja i församlingen t.ex. med tanke på den information som finns i barnskyddsplanen.

Övriga möjligheter för församlingen att delta i familjearbetet som dokumentet tar upp är att erbjuda sammankallare till det som kallas familjerådslag, att uppmuntra till frivilligarbete och att bilda nätverk med dem som arbetar inom det kommunala barnskyddet. (Kyrkostyrelsen, 2007, s. 19 - 20)

3.3 Diakonalt familjearbete

En stor del av människorna hör till någon slags familj. Till familjeinriktat tänkande hör att förändring eller arbete med en familjemedlem har inverkan på hela familjen (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen, 2007, s 25). Diakonalt familjearbete, familjediakoni, diakonins familjearbete, barndiakoni är alla begrepp som används i sammanhang där diakonin arbetar med familjer eller familjemedlemmar (Rundgren, 2008). Diakonin kan ses som en del av kyrkans arbete för de nödlidande (Djupsjöbacka, 2009, s. 166). Därför är grunden för diakonalt familjearbete dels det samma som för familjearbetet i kyrkan för övrigt (se kapitel 3.2.1). Av den orsaken tar jag i detta kapitel upp sådan litteratur och sådana textavsnitt som jag ännu inte har behandlat under rubriken kyrkans familjearbete.

3.3.1 Grunden och målen för diakonalt familjearbete

Grunden för diakonalt familjearbete ligger i den kristna människosynen enligt vilken människan är värdefull i sig själv som Guds skapelse och avbild. Förutom den gemensamma grunden har diakonin dels en särskild uppgift i kyrkan. Diakonin grundar sig på Jesu exempel att tjäna, bota och upprätta människor, lindra nöd och ge hopp (Kummel-Myrskog, 2009, s. 201). I kyrkoordningen (KO 4:3) står det att;

”Församlingen och dess medlemmar skall utföra diakoniverksamhet, vars syfte är att ge sådan hjälp som betingas av kristlig kärlek, särskilt till dem vars nöd är störst och vilka inte får någon annan hjälp”.

Diakonin är alltså någonting som förutom diakoniarbetaren hör till alla församlingsmedlemmar och hjälpen skall riktas till dem vars nöd är störst. I strategin för 2015 står det om diakonins uppgift följande.

”Diakonin och samhällsansvaret ingår i kyrkans grundläggande uppgifter. Kyrkans diakoni vittnar om en älskande Gud. Vi tillgodoser diakonins verksamhetsförutsättningar. Vi axlar vårt ansvar för de utstötta och för hela skapelsens framtid. Kyrkans diakoni arbetar för stödja kärleken till nästan och för rättvisa i människors liv, i det finländska samhället och i hela världen. Vi stöder människor som kämpar med andliga, sociala och ekonomiska behov. **Vi fäster särskild vikt vid att barn och familjer ska må bra.** Vi använder mera resurser än hittills i kampen för att minska fattigdomen. Vi arbetar tillsammans med de allra fattigaste för att förbättra deras situation. Vi deltar i samhällsdebatten genom att föra fram människors nöd och de strukturella problem som står bakom nöden. Vi diskuterar de mest utsattas ställning med samhällets beslutsfattare. Diakonin ger frivilliga möjlighet till ansvarstagande och konkret omsorg om nästan. Vi förstärker självhjälpsgrupperna och deras omsorg om sina medlemmar. Vi deltar i skapandet av samarbetsnätverk där människor har möjlighet att känna tillhörighet och där trygghet och mänsklig omsorg om varandra blir en realitet.”

(Evl, 2007, s. 40)

Trots att ovanstående stycke är från en strategi beskriver den på sitt sätt diakonins arbetsområde i dagens samhälle. Från diakonins perspektiv i helhet är familjearbete en arbetsform bland andra men enligt strategin för de kommande åren bör särskild uppmärksamhet fästas på barnens och familjernas välmående.

Enligt kyrkostyrelsens dokument ”Familjearbete - Min sak?” (2009a) kan målsättningar under temaområdena familjen och egen mognad, parrelationer och äktenskap, föräldraskap, mor- och farföräldrar samt faddrar höra till diakonin. (Evl., 2009a, s. 11) Men speciellt de mål som finns under temaområdet ”Familjen i utmanande, föränderliga och svåra omständigheter” passar till diakonins uppgifter. Här räknas upp bl.a. stöd då det sker förändringar i livssituationen, gruppaktiviteter, stöd då familjestrukturen förändras, hjälp i krissituationer, bemötande av beroendeproblem, problem med våld och medvetenhet om utmaningar som mångkulturella- och invandrarfamiljer möter. (Evl., 2009a, s. 20 – 21)

3.3.2 Diakoniarbetarens kärnkunnande

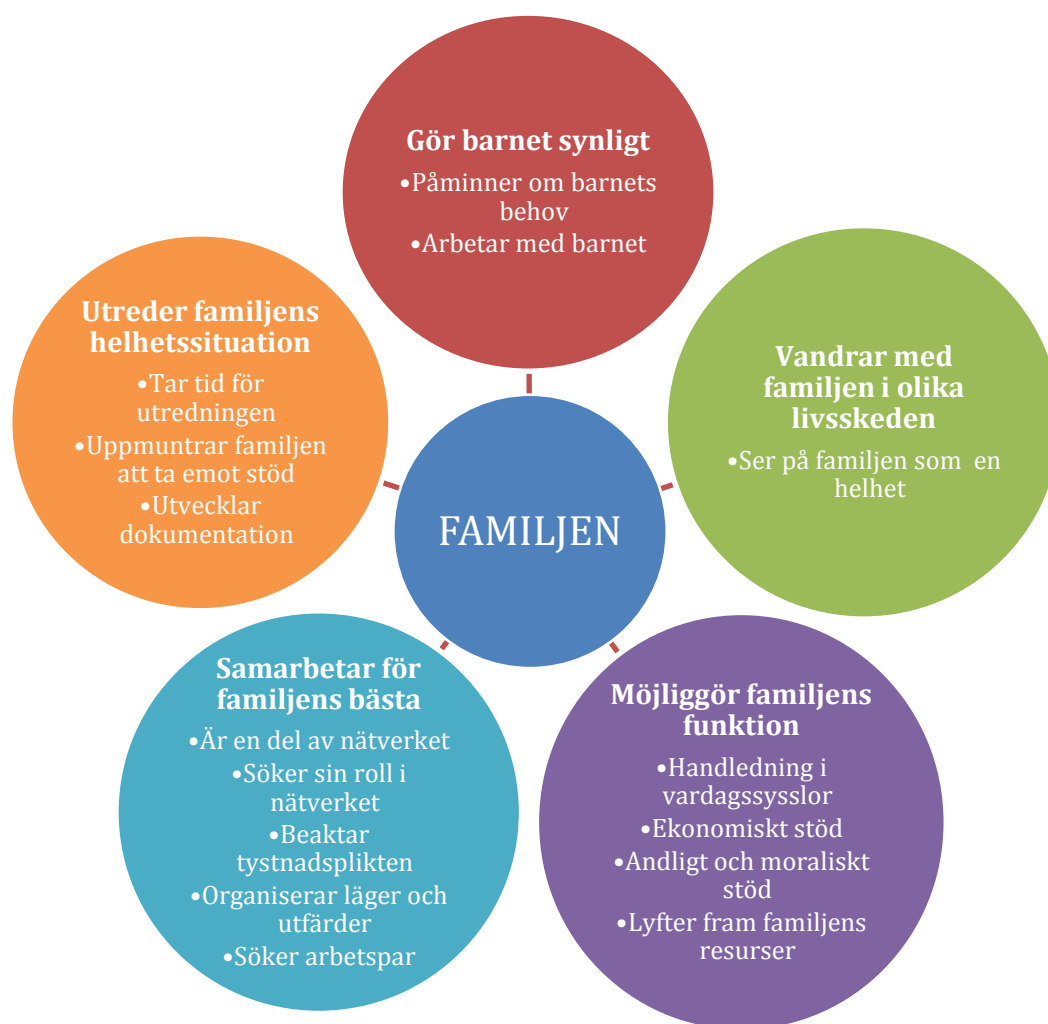
Om man ser på de olika kompetensområdena i diakoniarbetarnas kärnkunnande finns det vissa punkter som kan tänkas speciellt nödvändiga i familjearbetet. I kompetensområdet för det andliga arbetet är det viktigt att känna igen olika andliga och religiösa behov samt behovet av själavård. I mötet med människor kan helt konkreta behov vara orsaken till att människor söker hjälp. Utmaningen är att se djupare på människan, så klart, utan att

förändliga konkreta behov. I det som räknas till kompetensområdet inom klientarbetet står det bl.a. att diakoniarbetaren skall kunna känna igen livssituationer och resurser hos individer för att kunna förbättra deras livsförhållanden. Detta gäller också i familjearbetet. Att kunnandet av metoder, utvecklandet av yrkesskickligheten och utnyttjande av aktuell kunskap hör också till klientarbetet. (Diakonens kärnkunnande, 2007). Också enligt Marjo Rundgrens slutsatser i hennes examensarbete som handlar om familjediakoni, kräver området intresse, utbildning och ett brett kunnande (2008). Inom samfunds- och samhällskompetens är det i diakonalt familjearbete viktigt att följa med förändringarna i verksamhetsmiljön. Speciellt nätverkssamarbete är nödvändigt mellan de olika sektorerna. (Diakonens kärnkunnande, 2007)

3.3.3 Diakoniarbetarens roll i familjearbetet

Beroende på församling kan det diakonala familjearbetet ingå i övrigt diakoniarbete eller utgöra ett eget arbetsområde inom diakonin. I större församlingar med flera diakoniarbetare kan det finnas en uppgiftsfördelning mellan de anställda så att en diakon har familjearbetet på sitt ansvar emedan andra fokuserar på andra arbetsområden. I andra församlingar, speciellt små, ingår alla arbetsområden från arbete med de äldre till familjearbetet i diakoniarbetarnas arbetsbild.

I sitt examensarbete på högre yrkeshögskolenivå intervjuade Marjo Rundgren åtta diakoniarbetare som arbetade med diakonalt familjearbete. En av de intervjuade var anställd i en svenskspråkig församling. Då Rundgren gjorde sina intervjuer fanns de uppskattningsvis 30 diakoniarbetare inom evangelisk- lutherska kyrkan som hade familjearbete som sitt arbetsområde (Rundgren, 2008, s. 17). På basis av resultaten från intervjuerna gjorde hon en rollkarta för diakoniarbetare som arbetar med diakonalt familjearbete (Rundgren, 2008, s. 42 – 45). Enligt rollkartan hade diakonerna fem olika huvudsakliga roller inom familjearbetet:

Figur 1. Diakonens rollkarta (Rundgren, 2008)

Att **göra barnet synligt** förverkligades i att diakonarbetaren arbetade med föräldrarna och tog upp barnets behov i samband med detta. Barnets synliggörande förverkligades också i samtal och verksamhet med barnet t.ex. i att se och verkligen lyssna på barnet och göra barnets röst hörd.

I **rollen som medvandrare** ingick att vid något skede av ett långvarigt klientförhållande träffa hela familjen och ta i beaktande hela familjens välmående. Detta är ett konkret exempel på det familjeinriktade arbetssättet (Järvinen m.fl. 2007, s 25).

Att **möjliggöra familjens funktion** innebär många olika saker. En del av rollen är att ge ekonomiskt stöd för att möjliggöra normalt liv med mat, rekreation eller att balansera livssituationen som rubbats t.ex. p.g.a. obetalda räkningar. En annan del av rollen är servicehandledning till andra hjälpinstanser men också handledning i grundfärdigheter som t.ex. matlagning och ekonomiska frågor. Den tredje delen av denna roll var att ge andligt stöd eller att fungera som moraliskt stöd. Diakonarbetaren kan be tillsammans med klienten eller inbjuda till församlingens verksamhet. Med sitt arbete och sin person kan

diakoniarbetaren förmedla Guds kärlek till människan. Till sist kan denna roll innebära att hjälpa klienten att hitta sina resurser genom dialog, närvaro och olika arbetsmetoder som lämpar sig för detta.

Att **samarbeta för familjens bästa** innebär också många olika saker. För det första deltar diakonen i nätverksarbete för att få en helhetsbild av familjens situation och bidra med det som kan stöda familjen i det mångprofessionella samarbetet. För det andra behöver diakonen hitta sin egen roll i nätverket. För det tredje måste diakoniarbetaren fungera enligt de gränser t.ex. tystnadsplikten förutsätter. Samtidigt gäller det att förverkliga tystnadsplikten på ett bra sätt genom öppen diskussion med föräldrarna och med tanke på barnets bästa. För det fjärde ordnar diakoniarbetaren familjeläger som en del av förebyggande familjearbete bl.a. för att skapa nätverk mellan familjerna och för att bekanta sig med familjerna. Här behövs också samarbete med andra församlingsanställda. För det femte kunde diakonen ha ett arbetspar i församlingen bland t.ex. barnarbetarna eller ungdomsarbetarna.

Utredningen av familjens helhetssituation innebär tre saker. Diakoniarbetaren bör ha tid att utreda familjens helhetssituation. För utredningen krävs förmåga att se behov, förmåga att samla information samtidigt med förmåga att respektera familjen. För det andra kan diakoniarbetaren motivera familjen att ta emot hjälp. Till sist skulle det vara bra att utveckla ett sätt att dokumentera, göra upp målsättningar och knyta ihop processen. (Rundgren, 2008, s. 42 – 45)

När det gäller diakoniarbetarens roll i familjearbetet finns det i broschyren ”Familjearbete – min sak?” förslag för hur man konkret kan utveckla familjearbetet i församlingen (Evl., 2009a, s. 30). Där nämns bl.a. uppgörandet av en gemensam långsiktig plan för familjearbetet i församlingen där det skulle framgå hur familjearbetet kan utvecklas och det familjeinriktade arbetssättet förstärkas. Tanken är att var och en av de anställda skulle utveckla familjeinriktningen i sitt arbete utan att arbetsmängden skulle öka trots det. För att möjliggöra denna utveckling skulle församlingen utse en ansvarsperson som skulle utveckla och koordinera familjearbetet samt leda ett familjearbetsteam som består av anställda från olika verksamhetssektorer. Samarbete mellan sektorgränserna skulle innebära t.ex. en egen budget för utbildning, upphandling och verksamhet inom familjearbetet. Till arbetet skulle höra utveckling av frivilligverksamheten inom familjearbetet samt nätverksarbete med andra aktörer utanför församlingen. (Evl., 2009a,

s.30) Diakonens roll i familjearbetet kan vara att fungera som församlingens ansvarsperson för familjearbetet.

4 Det heliga

Kyrkans gemensamma prioritetområde för åren 2010-2012 är Helig. Tanken är att temat Helig skulle inspirera både anställda och församlingsmedlemmar att söka och närma sig det heliga, stärka den kristna tron och livsstilen och främja skapelsens välfärd (Evl., 2009b). De tre följande åren kommer att ha olika teman. För i år är temat Spår av det heliga, nästa år är temat Rätt till det heliga och år 2012 är temat Nära det heliga. Som följande presenterar jag några perspektiv på helighet.

Enligt biblisk tradition innebär det heliga någonting som är avskiljt eller vigd åt Gud för att tjäna honom t.ex. människor, liturgiska föremål och helgdagar. Platser som är avskiljda från de orena kan också vara heliga. Allt detta grundar sig på att Gud fader Son och Ande i sig själv är helig. Heligheten inbegriper Guds gudomlighet och moraliska fullständighet vilket är motsatsen till synd och orenhet. Gud är i sig själv helig och kan därför göra det han vill heligt. (Gilbrant, 1991, s. 159 – 162) Samtidigt som det heliga har fascinerat människor genom alla tider finns det någonting skrämmande över det heliga. I den litteratur som jag läst om temat helig försöker man egentligen inte definiera det heliga. Enligt en artikel i tidningen Sana tyder Kyrkans temat Spår av det heliga på att det inte går att äga eller kontrollera det heliga. Utgångspunkten för att möta det heliga är att söka det heliga. Det handlar om att se, märka och att sätta ord på upplevelsen. Enligt professor Jaana Hallamaa kan det heliga inte fångas, analyseras eller produceras medvetet ens av kyrkan. Man kan inte bemästra det heliga med planer och strategier. Den Heliga Anden kan inte fångas. (Villa, 2010)

Enligt Owe Wikström kan man inte tänka på Gud som ett objekt, en gud bland andra man kan tro på. Enligt kristendomen är Gud grunden för allt varande. Därför kan man inte heller förhålla sig till den Helige neutralt, som Wikström uttrycker det med en ”how intresting”-attityd. (Wikström, 1997, s.17) En av utmaningarna som Wikström ser i dagens värld i mötet med den Heliga och med varandra, är det hektiska livet. Han konstaterar att *”ytligheten tycks vara en funktion av snabbhet”*. Det hektiska livet människorna lever hindrar dem från att leva i nuet. Regelbundna andaktsstunder ser han som ett tillfälle då

människan kan tillåta sig själv att släppa taget och förlora kontrollen för en stund. Enligt långsamhetens kultur är överksamhet inte omoraliskt. Det handlar om att göra en sak i taget med måttnad och inlevelse, livsglädjen som flödar ur det enkla är gratis. (Wikström, 1997, 103 – 107). Den kristna andliga vägledningen har Kristus i centrum. Att gå i Kristi fotspår och lära känna honom är att bli mer och mer sig själv. Samtidigt menar han att det är i mötet med de människor som behöver omtanke som Kristus finns. Målet för det andliga livet är inte ett självbespeglade navelskåderi (Wikström, 1997, s. 124)

I boken ”Guds närvaro” (Werner G. Jeanrond, 2004) fortsätter reflektionen om kärlek och mötet med det heliga. Werner G. Jeanrond menar att det heliga är *någoting annorlunda* (2004, s. 63-81). Han skriver att Jesu förhållande till Gud är liksom förhållandet mellan barn och fader. Beskrivet i mänskliga termer är det en relation där både hjärta, själ och förstånd är indragna. Jesus kände sin far men för oss är Gud ett mysterium, någoting annorlunda, som är värt att åtrå. Det är Guds skapande och försonande sätt som gör att vi kan älska och utvecklas. Genom att öva oss i kärlek vinner vi adekvat kunskap om Gud. (Jeanrond, 2004, s. 63)

Jeanrond fortsätter med att fokusera på frågan hur vi kan älska det som är annorlunda. Han konstaterar att kärlek betyder olika saker i dagens samhälle. Kärlek kan vara en händelse, dygd eller känsla. Det enda som är gemensamt mellan dessa olika betydelser är att de har innebörden av en relation. Han frågar om vi kan älska det som är annorlunda i andra människor, i oss själva och i Gud fast vi vet så litet om Gud och så litet om vad kärlek är. Jeanrond menar också att kärleken till Gud, andra människor och oss själva är olika. (Jeanrond, 2004, s. 64 – 81)

Jeanrond anser att det finns en förbindelse mellan kärlek och människans sökande av sin identitet. Man kan definiera sig själv eller sin grupp gentemot andra, mot vad man inte är och utveckla en exklusiv identitet. Alternativt kan man möta det annorlunda och växa med hjälp av det och utveckla en inklusiv identitet. Han menar att man inte kan växa som människa om man är rädd att ingå i en nära relation och ”*Varje äkta kärlek skall visa på möjligheter till relationer i kärlek till andra*”. Kärlekens motsats är fruktan. Kärleken är en gåva av Gud inte en mänsklig dygd. Den kan odlas och blomstra i en kontext där det finns vilja att se det annorlunda och acceptera det, där sökandet av den egna identiteten grundar sig på att utveckla en inklusiv identitet, där det finns frihet och där mötandet av det radikalt annorlunda d.v.s Heliga sker på Guds villkor utan våra inre bilder eller inramningar av Honom. (Jeanrond, 2004, s. 64 – 81)

Owe Wikström skriver om långsamhetens betydelse i mötet med det heliga. Werner Jeanrond skriver om accepterandet och mötet av det annorlunda. Både i Wikströms och Jeanronds tankar finns det ett samband i att möta sig själv, sina medmänniskor och Gud den Helige. Det är i relationen med Gud som människan blir mer och mer den hon är skapad att vara. Det är bl.a. i kärleken till andra människor som denna relation utvecklas.

5 Analys

5.1 Analys av kyrkans familjearbete

Till följande analyserar jag kyrkans familjearbete utgående från den litteratur som behandlades i kapitel 3.2.

5.1.1 Grunden, målen och strukturen

I kyrkostyrelsens dokument ”Familjearbete – min sak?” står det att grunden för kyrkans familjearbete är människans värdefullhet, att människan är skapad till gemenskap, att föräldraskapet är en gåva och att livsstilen föds ur tron (se kapitel 3.2.1). Det är intressant att märka att man inte direkt har tagit upp nödaspekten i grunderna för kyrkans familjearbete. Det stämmer överens med tanken om att arten av familjearbete beror på vilken aktör det är frågan om. Här betonas den bibliska utgångspunkten och ett positivt perspektiv på varför familjearbete skall göras. Med tanke på den syn man har på familjearbete på den kommunala sektorn kan man kanske säga att skillnaderna mellan kyrkligt och kommunalt familjearbete syns mycket tydligt i grunderna. Det kommunala arbetet är till för att stöda familjerna och förebygga problem så att barnets bästa kan tryggas. Det kunde tänkas utgöra en viss utmaning t.ex. i nätverksarbetet mellan kyrka och kommun. Var det diakonala familjearbetet står i relation till dessa behandlar jag senare i kapitel 5.2. Till grunden för kyrkans familjearbete hör också samverkan med familjen. Att denna samverkan är öppen för alla barn och hem betyder att det inte har betydelse hurdan familjens struktur är eller vilken religion den bekänner. (KCSA, 2008, s. 8)

Den traditionella uppfattningen av familjen en del av det goda livet som kyrkan vill stöda familjerna att leva, men samtidigt är man medveten om familjernas mångfald i dagens

samhälle. (Evl., 2010, s. 44) Utmaningen kan för det kyrkliga familjearbetets del uppstå i mötet med icke-traditionella familjer t.ex. en familj där vårdnadshavarna är av samma kön, där föräldrarna är fränskiljda eller lever i samboförhållande. Vad är målet i detta arbete? Karikerat kan man säga att det inte kan vara att styra familjen att på något sätt bli en traditionell kärnfamilj.

I utvecklingsdokumentet för kyrkans barn- och familjearbete står det att ”*absoluta kärnan i barn- och familjearbetet är innehållet i den kristna tron och stödet för barnets andliga tillväxt*”. (KCSA, 2008 s. 26). Att detta är kärnan i barn- och familjearbetet som kategoriseras till kristen fostran faller sig naturligt. Perspektivet kan vara lite annorlunda när man betraktar familjearbetet från andra arbetsformers perspektiv. Det diakonala familjearbetet bygger t.ex. också på kärnan i den kristna tron men tyngdpunkten i arbetet är en annan än i fostran.

I Kyrkostyrelsens dokument ”Familjearbete – min sak?” (2009a, s. 11 – 21) fanns en hel del mål för familjearbetet (se kap. 3.2.2) Presentationen av målen inleds med en uppräknin g av målen för familjearbetet med franska streck. Målen var att:

”familjemedlemmar i olika åldrar upplever Guds kärlek i vardag och fest, får uppleva möten som ger glädje och styrka, lär sig ta vara på sin nästa och sig själv, får hjälp och upplever hopp i svårigheter, kan tro på en framtid och en mening med livet, får en allt djupare relation till Gud och hittar sin plats i församlingen”. (Evl., 2009a, s. 11).

Utmaningen med det korta stycket är att målen utan förklaringar kan förstås på många sätt. Utan ett sammanhang blir de bara vackra lösryckta meningar för den som inte är insatt i tankegångarna för formuleringen. Efter detta följer flera sidor av andra mål som indelats i temaområden (se kap.3.2.2). Själv tycker jag man här kanske kunde ha komprimerat målen för att göra arbetet tydligare. Det stora antalet mål ger ett intryck av att kyrkan inte har någon enhetlig strävan med sitt familjearbete. Det är möjligt att de franska strecken i kombination med de olika ämnesområdena kan ge ett sammanhang för målen. Det positiva i dokumentet och mångfalden av mål är att man har beaktat kyrkans olika utvecklingsdokument i uppgörandet av målsättningarna och att församlingarnas varierande arbetsformer kan använda dem i sitt arbete. De finns dessutom samlade i ett och samma dokument. Målsättningarna är också mera universala än i ”Med barnet”. Min tolkning av målen är att i grunden ligger en tanke om att människor i gemenskap med Gud och andra i församlingen får uppleva att de är älskade och att livet har en mening.

Målet med kyrkans arbete är alltså inte att alla skall bilda en kärnfamilj. Jag tolkar det så att ett av målen är att stöda den traditionella familjemodellen samtidigt som man vill inkludera alla sorters familjer i den kristna gemenskapen för att hitta vägledning, hjälp och mening med livet. På denna väg är stödet till kristen fostran en viktig del av arbetet och familjen en viktig samarbetspartner.

Fyrfältet som presenteras i Familjearbete- min sak? strukturerar familjearbetet i Förebyggande arbete där områdena ”glädje och lärande” samt ”stärka och befästa” ingår och i korrigerande arbete där ”tidigt stöd” och ”problembearbetning ingår”. Vanligtvis kallas det förebyggande och uppmuntrande arbetet enbart förebyggande men för kyrkans familjearbete har man velat tillsätta orden *uppmuntrande arbete*. Det tyder på att kyrkans syn på familjearbetet inte är problembaserat utan i stället har fokus på att fungera uppmuntrande. Jag tolkar det som står om glädje och lärande, att arbetet inte enbart görs för att bistå till att familjen har s.k. normalt liv utan att det även skall finnas utrymme för glädje och fest utöver det. Kyrkan finns ju ännu i dagens läge med i många rituella fester som t.ex. dop och vigsel. Också gudstjänsterna, julfirandet och gemenskapen i mindre evenemang eller möten kan ses som en del av det familjearbetet (Evl., 2009a).

Det som skiljer fyrfältet från den indelning Uusimäki gör i sin bok, är att tidigt stöd betraktas som korrigerande familjearbete i ”Familjearbete – min sak?” (Evl., 2009a, s. 23). Uusimäki gör en tydlig skillnad mellan tidigt stöd och korrigerande familjearbete. Hon kombinerar snarare förebyggande arbete med tidigt stöd. Det innebär handledning, stöd och befrämjande av växelverkan mellan familjemedlemmar. Korrigerande familjearbete hör enligt Mervi Uusimäkis tolkning ihop med effektiverat familjearbete. Då upptäcks problemen ofta för sent och målet med denna typ av arbete är att reparera det som går att reparera. (Uusimäki, 2005, s. 51-68)

I och med användningen av fyrfältet har man på ett bra sätt kunnat kringgå den traditionella fördelningen i olika arbetsformer med allmänt församlingsarbete, fostran och diakoni. På detta sätt kan man som anställd få bekräftelse för innehållet i det arbete man gör oberoende av vilken arbetsform man står under. Fyrfältet visar också att kyrkan ser sitt familjearbete som arbete på alla olika nivåer från förebyggande till korrigerande. Samma resultat kommer fram i Mervi Uusimäkis forskning om de olika aktörernas roller i familjearbetet i den del som handlar om församlingens position i familjearbetets fält (2005, s. 153-156).

5.1.2 Kyrkans familjearbete i familjearbetets fält

Hur förhåller sig då kyrkans familjearbete till det man betraktar som familjearbete inom andra sektorer? I jämförelse med Uusimäkis definition av familjearbete (2005, s. 188-189) kan man konstatera att kyrkans familjearbete till en del passar in i definitionen. Kyrkans familjearbete är en del av kyrkans servicesystem. Den ingår som verksamhet i någon av de redan existerande sektorerna eller bildar en egen, ny sektor. Kyrkans familjearbete är mångprofessionellt samarbete mellan olika aktörer inom kyrkan och utanför kyrkan, samarbete med familjen eller koordinering av samarbetet mellan olika nätverk. Också i kyrkans familjearbete strävar man till ett arbetssätt där utgångspunkten ligger i familjeinriktat tänkande.

Den sista punkten enligt vilken man alltid gör en intervention i familjen vare sig det handlar om att stöda eller ingripa i familjens situation stämmer överens med en del av det familjearbete som församlingen gör, men det berör inte all verksamhet. Jag tycker t.ex. att man inte kan säga att man genom en familjegudstjänst gör en intervention i familjen. Däremot handlar det diakonala familjearbetet ofta om att konkret ingripa i familjens situation.

Dels är kyrkans familjearbete något som kyrkan definierar själv, dels bygger det på de behov som finns i samhället. Tänkvärt i detta sammanhang är att det kommunala familjearbetet satsar en stor del av sina resurser på korrigerande arbete trots att det finns ett stort behov av förebyggande arbete (Uusimäki, 2005, s. 44). Troligen varierar situationen kommunvis men med tanke på familjernas välbefinnande kunde kyrkan fylla en funktion här.

5.1.3 Särdragen i kyrkans familjearbete

De särdrag som dokumentet "Familjearbete – min sak?" (2009, s.32 - 33) tar upp behandlade jag i kapitel 3.2.3. De mera konkreta formerna som utgör särdrag för kyrkans familjearbete är gudstjänstlivet, sakramenten, de kyrkliga förrättningarna och själva församlingen. Ofta poängteras det att gudstjänstlivet utgör kärnan i kyrkans verksamhet. Kanske just därför vill man ta upp gudstjänstlivet i detta sammanhang. Gudstjänstlivet innebär ju också annat än huvudmässan kl. 10 i kyrkan. I utvecklingsdokumentet står det om att sjunga, hålla andakt och be tillsammans. Dessa element eller dimensioner, som också finns i gudstjänsten, finns också på ett eller annat sätt närvarande i kyrkans

familjearbete. (Evl., 2009). Det står även i Bibeln (1999) att där människor kommer samman i Jesu namn finns han mitt bland dem (Matt 18:20). Det blir alltså en form av gudstjänst med gemenskap mellan deltagarna och med Gud. Sakramenten finns också närvarande i gudstjänsten och de har en speciell betydelse i församlingens gemenskap. De utgör också de sätt på vilka försoningen blir konkret för människan. Försoningen har i sin tur att göra med förlåtelsen som är ett annat av särdragen i kyrkans familjearbete.

Tanken om församlingen som särdraget i familjearbetet utgår ifrån att den i sig själv är en gemenskap som beskrivs som Kristi kropp och Guds familj. Då man talar om kyrkans familjearbete, eller att församlingen gör familjearbete, är det bra att komma ihåg det som står i utvecklingsdokumentet:

”Församlingsmedlemmarna utgör kyrkan, de anställda är ”församlingsmedlemmar som specialiserat sig” på vissa uppgifter. Kyrkans familjearbete är lokal verksamhet som utförs med och för familjerna och samtidigt är det ett led i byggandet av Kristi kropp.”(Familjearbete – min sak?, 2009, s. 32)

Enligt denna tanke, som egentligen är ganska vacker, görs församlingens familjearbete av människor för människor, inte av myndigheter eller av en institution. I sista hand handlar det om arbete som görs av Gud för människor, genom människor i kärleken till nästan och genom praktiserande av den gyllende regeln. Personligen tycker jag att det är en fräsch tanke som jag som blivande församlingsanställd vill värna om. Enligt mina egna erfarenheter händer det lätt att församlingens verksamhet utgår enligt gammal vana från det som de anställda gör.

De mera abstrakta särdragen i kyrkans familjearbete är som tidigare nämnt andligheten, tron och kärleken, förlåtelsen och ansvar för livet. Om andligheten står det att den är en naturlig del av det mänskliga och att man i kyrkans familjearbete vill vårda tros livet. I de strategiska riktlinjerna för år 2015, under rubriken det andliga livet stärks, står det att ”*vi (kyrkan) stöder det andliga livet i hemmen och familjerna i deras vardag, också under svårigheter och konflikter*”. Hur det förverkligas i praktiken är sedan en annan sak. Hur förhåller sig då tro till andlighet? Jag förstår det så att andligheten är en längtan och en egenskap i människan som får ett innehåll i tron till Gud. Den Gud tron riktar sig till är god och ger oss sin kärlek som en gåva vi kan förmedla vidare. Tron och kärleken blir synlig genom ord och handling. (Evl., 2005, s.33). Om förlåtelsen står det ganska allmänt om hur den är ett särdrag för kristendomen. Själv tycker jag att budskapet om förlåtelsen är värdefullt i alla mänskliga förhållanden och passar bra in i familjearbetet. I dokumentet står

det ”att be om förlåtelse, ta emot förlåtelse och ge förlåtelse är grundläggande kunskaper i livet” (Evl., 2005, s.33). Motivationen till förlåtelsen kommer från att Gud redan har förlåtit oss. En viktig mission för kyrkan är att hålla budskapet om förlåtelsen framme.

Dokumentets förklaringar till dessa särdrag är på en ganska allmän nivå och jag tycker att det är i vissa fall svårt att se hur vissa särdrag hör ihop med vissa former av kyrkans familjearbete t.ex. diakonalt familjearbete. Om man däremot tänker att alla särdrag inte berör allt familjearbete i kyrkan utan att de kan hittas i olika delar av det familjearbete som kyrkan gör, blir det lättare att förstå. Särdrag i arbetet är inte synonym med definition av arbetet. Kanske det är tänkt att var och en som gör familjearbete kan reflektera över särdragen själv.

5.2 Analys det diakonala familjearbetet

Det diakonala familjearbetet påverkas dels av kyrkans familjearbete och dels av diakonins speciella uppgift att hjälpa där ingen annan hjälp finns. Kyrkans strategi för år 2015 säger att kyrkans viktigaste samarbetspartner är familjen och att särskild vikt skall fästas vid att barn och familjer ska må bra (Evl, 2007, s. 40) Samtidigt är det som statistiken från 2006 och 2007 visar tänkvärt, att varannan av diakonins klienter är ensamboende. (Hiilamo, 2009, s 191). Behövs då en satsning på familjearbetet? Var är nöden störst? Samma statistik säger dock att var tionde (10,6 %) av diakonins klienter är ensamförsörjande (Hiilamo, 2009, s 91). Statistiken från år 2009 visar att ungefär lika många (11,3 %) av diakonins klienter är familjer med barn och två försörjande (Diakonistatistiken). Enligt en undersökning som gjorts bland diakoniarbetare år 2005, var ett av de verksamhetsområden som vidgats mest just det diakonala familjearbetet (Kummel-Myrskog, 2009, s.208). Man kunde formulera det så att diakoni är mycket mer än familjearbete men familjearbete är en viktig del av diakonin.

5.2.1. Det diakonala familjearbetet i familjearbetets fält

Var står det diakonala familjearbetet i förhållande till församlingens övriga arbete och det kommunala arbetet? Mikko Malkavaara behandlar frågan i sin artikel om diakonins historia. Kyrkan har velat frigöra sig från gamla traditioner från statskyrkans tid och markera sitt oberoende från staten. Diakonin har försökt frigöra sig från uppfattningen att

vara en förlängning av den kommunala socialservicen. Trots detta har utvecklingen gått mot att diakonin producerar service med kommunens socialväsen som viktig samarbetspartner. (Malkavaara, 2009, s. 70) Enligt Stefan Djupsjöbacka syns det bl.a. i diakoniarbetarnas utbildning med den dubbla behörigheten (socioekonom – diakon, sjukskötare – diakonissa) att man har en helhetssyn på diakonin, där utgångspunkten ligger i Luthers skapelse- och människosyn. Han menar att diakoni inte är i första hand är kyrklig verksamhet utan diakoni är vilken som helst hjälp där man ser nöden och hjälper människan. Grunden för hjälpen är människans värde som Guds skapelse. (Djupsjöbacka, 2009, s. 166)

Om man ser på den allmänna definitionen som Uusimäki gjort om familjearbete (2005 s. 188-189) passar det diakonala familjearbetet in på alla fyra punkter (se kapitel 3.1). Det diakonala familjearbetet ingår i kyrkans övriga verksamhet men kan också bilda ett eget verksamhetsområde inom församlingen. Det diakonala arbetet är mångprofessionellt samarbete mellan församlingens anställda och mellan andra aktörer utanför församlingen. Också det diakonala familjearbetet utgår från ett familjeinriktat arbetssätt. Av kyrkans familjearbete är det speciellt i det diakonala familjearbetet som man ingriper på något sätt i familjens situation. (Evl, 2009a, Rundgren, 2008, Uusimäki, 2005)

Enligt kyrkostyrelsens material för församlingens anställda om tidigt stöd och barnskydd är församlingens arbete förebyggande barnskyddsarbete (Kyrkostyrelsen, 2007b, s.3). Enligt den artikel Rundgren skrivit på basis av sitt examensarbete är familjediakoni snarare barnskyddets familjearbete än förebyggande arbete (Rundgren, 2010). Hur är det då? Min uppfattning är att diakonin är en viktig del av kyrkans uppgift. Det diakonala familjearbetet hör till kyrkans verksamhet men har vissa särdrag (se kapitel 5.2.2) som gör diakonin till diakoni. Om tyngdpunkten på kyrkans familjearbete ligger på förebyggande verksamhet kan diakonin ändå gå längre och vara s.a.s. barnskyddets familjearbete.

För att kunna ge den hjälp där ingen annan hjälp finns tycker jag att det är nödvändigt att samarbeta med andra aktörer t.ex. kommunens socialservice. Också lagstiftningen bl.a. barnskyddslagen har inverkan på hur man bör agera i vissa situationer i kyrkans familjearbete (se kap. 3.2.4). Samtidigt har kyrkan sitt eget kall och sin egen uppgift speciellt inom det andliga arbetet som det konstateras i broschyren familjearbete - min sak, ”en röd tråd i att familjearbetet är att vårda troslivet hos människor” (Evl, 2007a, s.32). Detta berör också det diakonala familjearbetet.

Enligt diakoniarbetarens kärnkunnande hör nätverksarbetet mellan olika aktörer till diakonens samfunds- och samhällskompetens. Diakonen är en del av nätverket som arbetar med familjerna, och som jag ser det, församlingens fönster till familjearbetet inom kommunens barnskydd. I praktiken är det en stor fråga hur man når ut till dem som behöver hjälp. Min erfarenhet från en arbetspraktik i Lundo församlings familjearbete gav mig den uppfattningen, att nätverkssamarbetet kan vara ett sätt att nå ut till människor som kanske inte annars skulle söka sig till församlingen för att få hjälp. Av kyrkans familjearbete har det diakonala mest beröringspunkter med socialbyråns familjearbete och –service i jämförelse med t.ex. barn och ungdomsarbetet som har mest beröringspunkter med dagis- och skola. Enligt Kaisa Rauma (personlig kommunikation, 10.9.2010) som är diakonins stiftssekreterare i Åbo och Björneborgs stift är även mångprofessionellt samarbete inom församlingen viktigt. Utan gemensamma satsningar på diakonalt familjearbete är det svårt att över huvudtaget förverkliga verksamheten eller få tillräckligt bra kvalitet på den.

5.2.2 Särdragen i det diakonala familjearbetet

Särdragen i diakonalt familjearbete i förhållande till kyrkans övriga familjearbete är som tidigare konstaterades att hjälpen borde riktas dit var nöden är störst. Därför är speciellt samarbetet med andra inom och utanför församlingen viktigt. Om kyrkans familjearbete har betoningen på förebyggande arbete ligger tyngdpunkten i det diakonala familjearbetet mera på det korrigerande arbetet. Enligt Malkavaara har diakonin etablerat sin ställning i dagens samhälle som en form av socialt stöd. Förutom att fungera som den sista utvägen i nöd menar han att det som skiljer diakonin från det kommunala sociala arbetet är de grupporienterade arbetsformerna. Enligt forskning är speciellt gemenskap, socialt stöd och nätverk någonting som familjerna i dag behöver för att må bra och klara av vardagen (Evl, 2010, Rakkauden Lahja, 2008, s.12, Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s. 294). Också Kaisa Rauma (personlig kommunikation, 10.9.2010) ser kunnandet i gruppbildning och kollektivitet som styrkan i kyrkans familjearbete. Exempel som Rauma ger på kollektiv verksamhet inom diakonalt familjearbete utöver de traditionella familjeklubbarna och lägren är grupper för ensamförsörjare, grupper för föräldrar till barn med drogproblem, grupper för föräldrar som fungerar som närstående vårdare för sina barn, utfärder och läger för familjer med svag ekonomi. Här kan man dra paralleller till det som står i

”Familjearbete – Min sak?” (2009) om gemenskapens betydelse i familjearbetet. Församlingen bjuder möjlighet till upplevelsen av gemenskap med andra och med Gud.

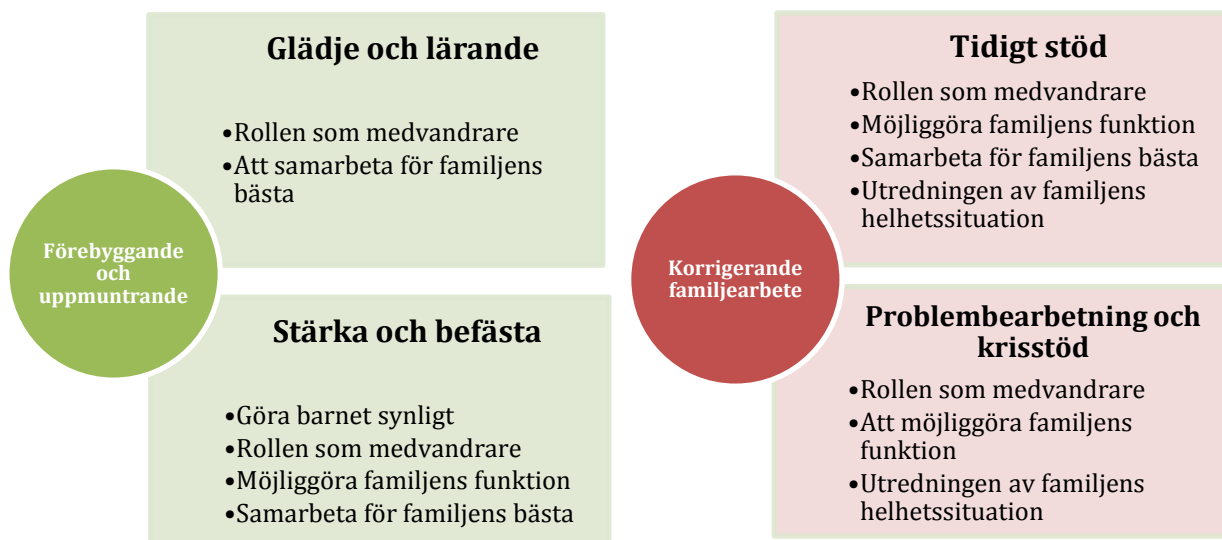
Ett särdrag som både kyrkans familjearbete i sin helhet och det diakonala familjearbetet kan erbjuda är att bli stilla inför det Heliga. Det innebär att stöda familjerna att hitta gemensam tid, att finna en balans mellan arbete och vila, att uppmuntra till att helga vilodagen. Enligt Preventteri-forskningen är en av familjernas utmaningar att finna denna balans mellan arbete och tid tillsammans med familjen (Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s.276 – 277).

Det särdrag som både dokumentet ”Familjearbete – min sak?” tar upp och som forskarna i Preventteri-forskningen kastar fram som en utmaning för var och en i familjen, är en nådig attityd till sig själv och gentemot andra. (Evl., 2009a, s. 32, Rönkä, Malinen, Lämsä, 2009, s.294) Ett av kyrkans grundbudskap är Guds kärlek och nåd till människan. Att ge och få förlåtelse frigör människan från bitterhet och skuld som begränsar livet.

Bland styrkorna i den hjälp diakonin kan ge är att den kan vid behov vara omedelbar. Hjälpen är också obetingad. Det som jag personligen upplever som viktigt i diakonin står formulerad som den sista punkten i diakoniarbetarnas etiska regler; Från diakonins perspektiv finns inga hopplösa situationer. Mitt i hopplösheten och lidandet skapas meningsfulla band mellan människor och Gud. Att ge och få förlåtelse helar brutna band (Kyrkostyrelsen, 2007a, s.10).

5.2.3 Diakoniarbetarens roll

Rundgren har i sitt examensarbete (2008) gjort en rollkarta för diakoniarbetare som arbetar med diakonalt familjearbete. Om man ser på fyrfältet som presenteras i dokumentet ”Familjearbete – min sak?” (2009) och jämför den med Rundgrens rollkarta kan man se på vilka områden i fyrfältet diakoniarbetarna i rör sig på i familjearbetet.

Figur 2. Diakoniarbetarens roller i familjearbetets fyrfält.

I glädje och lärande vandrar diakoniarbetaren med familjen kortare eller längre perioder under familjeläger, klubbar, grupper eller enskilt. Familjearbetaren ordnar verksamhet i samarbete med andra. I det stärkande och befästande arbetet gör diakoniarbetaren barnet synligt i livets olika skeden. Stödet i vardagen, föräldraskapet och parförhållandet i olika skeden av livet möjliggör familjens funktion. Inkluderande i församlingsgemenskapen och förmedlandet av Guds kärlek till människan genom sin person och sitt arbete är en del av det stärkande och befästande arbetet. Också här är samarbetet med andra inom och utanför kyrkan ett sätt att förverkliga detta arbete. Enligt den definition som kyrkan ger på tidigt stöd hör många delar av diakoniarbetarens roll i familjearbetet till detta område. Även här är rollen som medvandrare en del av arbetet. Att möjliggöra familjens funktion genom ekonomiskt stöd, rekreation och servicehandledning är en del av uppgiften. Utredningen av familjens helhetssituation är viktig. Här krävs förmågan att se behoven och arbeta för familjens bästa tillsammans med andra i nätverket. I det tidiga stödet bör man ha respekten för familjen och tystnadsplikten i minnet samtidigt som man måste komma ihåg anmälningsplikten enligt barnskyddslagen. I problembearbetning och krisstöd vandrar diakonen med familjen i livets svåra skeden. Diakonen kan ha en avgörande roll i att möjliggöra familjens funktion t.ex. i ekonomiska kriser, plötsligt insjuknande eller i längre perioder av familjens nedsatta funktion. Här kan diakonen i rollen som utredare av familjens helhetssituation motivera familjen att ta emot hjälp också från andra instanser. (Evl.,2009a, s. 23-25, Rundgren, 2008, s. 42-45)

Denna jämförelse visar att diakonin rör sig på alla fyra fält inom kyrkans familjearbete. Rollerna har ingen viktighetsordning och var exakt de befinner sig i detta fall i fyrfältet grundar sig på min tolkning. Tolkningen kunde se annorlunda ut om någon annan hade gjort den. Rollernas placering i fyrfältet kan ge en bild av tyngdpunkten i diakonens uppgift i förhållande till familjen. Det verkliga familjearbetets tyngdpunkter d.v.s. vad som tar mest tid eller vilket som uppfattas som viktigast inom fyrfältet är beroende av församling och diakoniarbetare. Det går knappast att generalisera.

Diakoniarbetarens rollkarta visar rollerna i förhållande till arbetet med och för familjen. Till diakoniarbetarens arbetsbild kan höra också andra saker. Diakoniarbetaren kan t.ex. fungera som ansvarsperson i familjearbetet (Evl.,2009a, s.30). I stället för ansvarsperson kunde man säga t.ex. familjearbetskoordinator. Till den rollen hör förutom de diakonala uppgifterna också familjearbetskoordinatorns uppgifter (Se st. 3.3.3.). I samband med anställningen av en diakoniarbetare för familjearbete är det bra att tydliggöra vad uppgiften innebär. Enligt avdelningen för kyrkans diakoni- och samhällsansvar finns det för tillfället ingen statistik över hur många församlingsanställda arbetar som familjearbetare eller familjearbetskoordinatorer. Det finns heller ingen statistik över hur många diakoner som har familjearbete som sitt arbetsområde. Enligt diakonins stiftssekreterare i Åbo och Björneborgsstift, Kaisa Rauma, finns det minst sex församlingar i åbotrakten där diakonerna har familjearbete som tyngdpunkt i sitt arbete. Enligt Rauma (personlig kommunikation, 10.9.2010) håller arbetet och organiseringen av det på att utvecklas vilket syns bl.a. i att Kyrkostyrelsen kommit ut med dokumentet ”Familjearbete – min sak?”.

Det är viktigt att diakoniarbetaren kan definiera vad det diakonala familjearbetet innebär i församlingen för att församlingens arbete skall kunna vara en del av nätverket och för att den kan nå ut till människor. Kyrkans arbete kan te sig abstrakt för dem som inte är insatta i vad det i praktiken innebär. Kanske det t.o.m. kan förbli abstrakt för dem som är insatta i arbetet om inte strategierna och visionerna anknyts till det verkliga arbetet. Vad familjearbetet innebär i diverse församlingar beror på många olika faktorer. Församlingens och kommunens storlek kan inverka på de resurser som finns till förfogande i församling och kommunens sociala sektor. Samtidigt kan församlingen kanske ha en annorlunda roll i ett litet samhälle än i en stor stad. Församlingens insats kan ha större betydelse för traktens familjearbete i helhet beroende på ort och ställe. Familjernas situation varierar också från ställe till ställe. För att kunna möta människors behov och arbeta enligt diakoniarbetarnas etiska regler måste också diakoniarbetarna vara ajour med situationen. Var finns de familjer vars nöd är störst och vilka inte får någon annan hjälp?

5.3 Det heliga i familjearbetet

Hur hör familjearbete och det heliga samman? Till kyrkans värderingar i kyrkans strategi för år 2015 hör ansvar, rättvisa, sanning och vördnad för det heliga. Vördnad för det heliga innebär att ära Gud den treenige, bekänna Jesu Kristi särställning, att se Guds avbild i människan samtidigt med hennes syndfullhet och erkännande av längtan efter det heliga i andra religioner. (Evl., 2007, s.36) Människan är skapad till att kunna uppleva det heliga, på samma sätt som andligheten är en naturlig del av det mänskliga (Evl.,2009a, s. 32). Att en människa kan uppleva att någonting är heligt beror inte på om hon är kristen, muslim, hindu eller ateist för längtan till det är inbyggt i henne. Men jag uppfattar det så att kyrkans uppgift är att visa på objektet för denna längtan också i sitt familjearbete.

I kyrkostyrelsens publikation ”Familjearbete – min sak?” (2009) räknades upp en hel del olika särdrag som skiljer kyrkans familjearbete från övrigt familjearbete i samhället. Det heliga kan ses som ett element i de olika särdragen från andligheten till församlingsgemenskapen (se kap. 3.2.3), men man kunde också säga att det heliga utgör ett av särdragen i kyrkans familjearbete. De flesta andra aktörer inom familjearbetet arbetar inte med frågor som berör helighet trots att heligheten och den andliga verkligheten kan ge viktiga aspekter på aktuella frågor i människors liv. Det som man kallar för livskris eller utvecklingskrisernas ångest kan få en djupare betydelse i ljuset av den kristna traditionen (Wikström, 1997, s.19)

Enligt kyrkans kommunikationsplan innebär temat Spår av det heliga att man söker spår av det heliga i vardagen och i livets olika brytningsskeden. Man söker också infallsvinklar för det heliga i kärleken till nästan i vardagen och innebörden för det heliga i ett mångkulturellt och multireligiöst samhälle. (Evl., 2009b). Det samhälle vi lever i, familjens vardag, livets brytningsskeden och kärleken till nästan är alla centrala ämnesområden i familjearbetet. Under temat Rätt till det heliga diskuteras bl.a. barnens rätt till det heliga och frivilligarbetet. Här kommer den kristna fostrans betydelse med familjen som samarbetspartner upp. Frivilligarbetets betydelse kan man länka samman med tanken om församlingen som Kristi kropp och de heligas gemenskap. Enligt ”Familjearbete – min sak?” är ”*kyrkans familjearbete lokal verksamhet som utförs med och för familjerna och samtidigt är det ett led i byggandet av Kristi kropp.*” (Familjearbete – min sak?, 2009, s. 32)

Målen i kyrkans familjearbete är att uppleva Guds kärlek i vardag och fest, uppleva möten som ger glädje och styrka samt att lära ta vara på sin nästa och sig själv (Evl., 2009a. s. 11 – 21) Dessa mål får en klar innebörd när man utgår från tanken att människan är skapad till en relation med Gud i en kärleksfull gemenskap med andra människor (Wikström, 1997, Jeanrond, 2004). Målet att få en allt djupare relation till Gud (Evl., 2009a. s. 11 – 21) och uppleva gemenskap med andra innebär motsatsen till den hektiska livsstil som även många familjer lider av i dagens samhälle. Indelning i helg och vardag håller på att suddas ut (Evl., 2010, s. 33). En av familjearbetets uppgifter är att uppmuntra människor till att stanna upp, ta tid för familjen, ta vara på vilodagen och ge en chans att möta det heliga. Långsamhetens betydelse berör också diakoniarbetaren som behöver tid för att möta människan, sig själv och Gud. Tid behövs också i diakoniarbetarens roller att utreda familjernas helhetssituation.

Mötet med det annorlunda är en verklighet i varje människas enskilda liv men också på en samhällslevellelig nivå, eftersom vi lever i en mångkulturell verklighet idag. Werner Jeanronds tankar om att möta och acceptera det annorlunda kan börja i relationen till familjemedlemmarna samt i mötet med Gud och utvidgas till ett tryggt, accepterande möte med det annorlunda i samhället som möjliggör en ömsesidig utveckling. (Jeanrond, 2004, s. 63 – 81)

6 Sammanfattning och slutsatser

Syftet med detta examensarbete var att utreda vad diakonalt familjearbete är genom att göra en litteraturstudie i familjearbete. Fokus låg på den grundläggande kunskap som jag kunde ha nytta av som en nyanställd diakoniarbetare med familjearbete som arbetsområde inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Som följande sammanfattar jag först litteraturstudien och analysen. Sedan har jag gjort några slutsatser om vad som kan vara bra att tänka på som nyanställd diakoniarbetare.

Grunden för både kyrkans familjearbete och det diakonala familjearbetet är den kristna människosynen enligt vilken människan är värdefull för att hon är skapad av Gud till en kärleksfull gemenskap med honom och andra människor, försonad genom Jesus och dessutom den Helige Andens tempel. Kyrkans familjearbete grundar sig på samverkan som är öppen för alla familjer och barn. Det diakonala familjearbetet följer samma princip men

är den del av kyrkans arbete som söker upp de familjer vars nöd är störst. Karakteristiskt för den hjälp som diakonin ger är att den är obetingad och omedelbar.

Målen i kyrkans familjearbete är att med familjen som viktigaste samarbetspart stöda barnets kristna fostran. Dessutom är målet med kyrkans familjearbete att människan skulle ingå en djupare relation med Gud, bli den hon är skapad till och växa till i kärlek i detta förhållande. Kärleken speglas och förverkligas i relation till andra människor inom familjen och i församlingsgemenskapen. Kyrkan ser den traditionella familjemodellen som ideal men vill trots detta inkludera alla sorters familjer i sin verksamhet. Bland målen i det diakonala familjearbetet är att hjälpa familjer i utmanande, föränderliga och svåra omständigheter.

Både det diakonala familjearbetet liksom kyrkans övriga familjearbete stämmer överens med en allmän definition över familjearbetet. Om man ser på det diakonala familjearbetet i ljuset av definitionen ingår det i kyrkans övriga verksamhet men kan också bilda ett eget verksamhetsområde inom församlingen. Det diakonala familjearbetet är samarbete med familjen och mångprofessionellt samarbete mellan församlingens anställda och mellan andra aktörer utanför församlingen. Också det diakonala familjearbetet utgår från ett familjeinriktat arbetssätt. Av kyrkans familjearbete är det speciellt i det diakonala familjearbetet som man ingriper på något sätt i familjens situation.

Kyrkans familjearbete rör sig från förebyggande till korrigerande familjearbete trots att kyrkan tolkar korrigerande arbete lite annorlunda än man i allmänhet gör. Kyrkans roll i familjearbetets fält sett från ett allmänt perspektiv kunde vara speciellt att satsa på förebyggande arbete. Behov av det finns trots att man i kommunalt familjearbete försöker flytta över tyngdpunkten från korrigerande arbete till förebyggande. Annat konkret som församlingarna kunde göra på lokal nivå är att bidra med sin expertis i uppgörandet av den kommunala barnskyddsplanen, erbjuda sammankallare till familjerådslag, uppmuntra till frivilligarbete och arbeta i nätverk med kommun och tredje sektor. Från kyrkans eget perspektiv är dess specialuppgift i familjearbetet att se och möta människors andliga behov, förkunna budskapet om förlåtelse. Uppfostra till ansvar för nästan och skapelsen samt arbeta för att väcka tro och kärlek. Kyrkans roll är att erbjuda en öppen gemenskap i Kristus.

Det diakonala familjearbetet står på gränsen mellan kyrkans familjearbete och det kommunala familjearbetet. Samtidigt som den söker sig till dem vars nöd är störst finns den röda tråden att vårda tros livet med. Det diakonala familjearbetet är inte enbart

förebyggande utan också korrigerande familjearbete. I det fyrfält som beskriver kyrkans familjearbete passar det diakonala familjearbetet in på alla fyra fält: inom det förebyggande och uppmuntrande familjearbetet, i glädje och lärande samt i att stärka och befästa, inom det korrigerande familjearbetet, i tidigt stöd och problembearbetning och krisstöd. Diakoniarbetarens roller i familjearbetet enligt Rundgrens rollkarta är att göra barnet synligt, utreda familjens helhetssituation, vandra med familjen i olika livsskeden, samarbeta för familjens bästa och möjliggöra familjens funktion. Enligt min tolkning passade två av diakoniarbetarens roller in under fältet för glädje och lärande och fyra av rollerna under det stärkande och befästande arbetet i fyrfältet. Fyra av rollerna passade under tidigt stöd och tre under problembearbetning och krisstöd. Rollernas placering i fyrfältet kan ge en bild av tyngdpunkten i diakonens uppgift i förhållande till familjen.

Utöver de roller diakoniarbetaren har i förhållande till familjen kan arbetet innebära andra uppgifter. En roll som diakoniarbetaren kan ha inom familjearbetet är att fungera som familjearbetskoordinator i församlingen. Rollen innebär även sådana uppgifter som inte direkt kategoriseras till diakoni. Enligt diakoniarbetarens kärnkunnande behövs i familjearbetet förmåga att se behov, känna igen livssituationer och resurser hos människor. Diakoniarbetaren skall kunna metoder, utveckla sin yrkesskicklighet och följa med förändringar i verksamhetsmiljön. Både rollkartan och diakoniarbetarens kärnkunnande lyfter fram nätverksarbetets betydelse.

På basis av detta arbete finns det några slutsatser angående det som jag borde ta i beaktande som en nyanställd diakoniarbetare, med familjearbete som mitt arbetsområde. För det första borde jag klargöra vad som förväntas av mig. Varför har församlingen anställt en diakoniarbetare för familjearbete? Vilka behov har församlingen? Hör det till arbetsbilden att huvudsakligen fokusera på diakonalt familjearbete eller innebär uppgiften bl.a. utveckling och koordineringsansvar för annat familjearbete i församlingen? För det andra är det bra att under arbetets lopp ta reda på vem jag kan samarbeta med; hurdant familjearbete som redan görs i församlingen och vilka människor är engagerade i det. Detta tror jag att är viktigt för att ett gott familjearbete kräver samarbete, tvärprofessionellt arbete och frivilligas engagemang. Lika så borde jag ta reda på vilka andra aktörer arbetar med familjer inom församlingens geografiska område, hur kommunens familjearbete ser ut, hur den fungerar och vilka människor är engagerade i det. Detta för att kunna rikta den diakonala hjälpen rätt. Diakoniarbetarens roll i familjearbetet torde forma sig under arbetets gång men i sökandet av uppgiften i församlingen kan jag ha hjälp bl.a. av familjearbetets fyrfält och målsättningarna från broschyren ”*Familjearbete – min sak?*”

samt diakoniarbetarens rollkarta. För det tredje tror jag att det är till nytta att sträva till att kunna definiera vad det diakonala familjearbetet i församlingen är. Vad gör vi? vad är vår styrka? Detta för att kunna övertyga samarbetsparterna i nätverksarbetet om det diakonala familjearbetets möjligheter.

Diakonins styrka i familjearbetet är förutom hjälpens art som obetingad och omedelbar också de grupporienterade arbetsmetoderna som skapar kollektivitet och gemenskap. Gemenskapen i Kristus utgör ju en av grunderna till kyrkan och dess familjearbete. En annan fördel som finns i det diakonala familjearbetet är att det i princip är frivilligt, vilket t.ex. det kommunala arbetet inte är, om interventionen i familjens situation grundar sig på barnskyddsanmälan. Diakonins viktiga uppgift är förutom konkret hjälp också att förmedla buskapet om hoppet, förlåtelsen och bära fram den livsstil som ger utrymme för vila, möte med sig själv och mötet med Gud och nästan. Det diakonala familjearbetets styrka ligger också i en holistisk människobild.

”Från diakonins perspektiv finns inga hopplösa situationer. Mitt i hopplösheten och lidandet skapas meningsfulla band mellan människor och Gud. Att ge och få förlåtelse helar brutna band.” (Kyrkostyrelsen, 2007a, s.10)

7 Kritisk granskning och diskussion

Idén till slutarbetet kom från Ruskos familjearbetare och diakon Maarit Hiltunen. Meningen var till en början att göra någonting konkret tillsammans med henne för att utveckla familjearbetet i församlingen. Efter olika skeden slutade det med att examensarbetet blev det ett litterärt arbete. Endast idén blev levande. Att arbetet grundar sig huvudsakligen på litteratur kan vara både en styrka och svaghet. Styrkan ligger i att det ibland är nyttigt att fördjupa sig i de dokument som styr verksamheten för att hitta utgångspunkten för arbetet. Svagheten kan vara det att resonemangen rör sig på en teoretisk nivå som visar hur diakonalt familjearbete ser ut enligt litteraturen. Verkligheten kan sedan vara en annan.

Jag är ändå övertygad om att utvecklingen av diakonalt familjearbete är en aktuell fråga i kyrkan och har själv lärt mig en hel del i samband med examensarbetsprocessen. För det första har jag lärt mig att det finns en skillnad mellan diakonalt familjearbete och annat familjearbete i kyrkan trots att de har mycket gemensamt. Diakonins varumärke att hjälpa

där nöden är störst utgör en av skillnaderna. Det har som följd att diakonin måste gå utanför kyrkans väggar och söka dem som behöver hjälp. Här spelar nätverkssamarbetet en viktig roll. Det har också kanske varit min förutfattade mening att det diakonala familjearbetet kräver mångprofessionellt samarbete. Dels har min uppfattning fått stöd av det jag har läst, men kanske jag också har insett att det mångprofessionella samarbetet inte nödvändigtvis är en förutsättning för diakonalt familjearbete. Jag tycker ändå att man skall satsa på samarbete inom och utanför kyrkan men samtidigt behålla en kyrklig identitet i arbetet. Man kan fundera på vad ”där nöden är störst” innebär i praktiken. Det är nödvändigtvis inte så att den andliga nöden är störst där den materiella eller psykiska nöden är störst. Jag ser det som så att nödens ursprung inte är det avgörande i diakonalt familjearbete. Det är hjälpens ursprung som räknas. Hjälpens ursprung finns i den andliga, kristna verkligheten i Guds kärlek till människan. Jag tror att det är viktigt att hålla detta perspektiv i minnet för att skilja på väsentligt och oväsentligt i arbetet.

Det har inte tidigare funnits utvecklingsdokument inom kyrkan som närmar sig familjearbetet från ett diakonalt perspektiv. Utvecklingsdokumentet för kyrkans barn- och familjearbete *Med barnet* är mångsidigt och inspirerande men familjen ses huvudsakligen som samarbetspartnern i barnens kristna fostran. Familj innebär ju också annat än barnfamiljer. Familjearbete i sig är mångfacetterat. Detta har på ett bra sätt tagits i beaktande i Kyrkostyrelsens nya dokument *Familjearbete – min sak?* som ger riktlinjer för ett familjeinriktat arbetsätt oberoende av arbetsform. För mig har det varit nyttigt att fördjupa mig i dokumentet. I viss mån var det svårt att greppa vissa texter i *Familjearbete – min sak?* t.ex. målsättningarna och särdragen. De rör sig på en ideell nivå som kan vara svår att greppa och kombinera med det praktiska arbetet. När jag sedan i ett ganska sent skede läste mig in på temat Helig, som är kyrkans prioritetssområde för de kommande tre åren, öppnade det en hel del. För mig fungerade det som en nyckel till de ideella texterna i utvecklingsdokumentet. För övrigt kunde temat Helig vara bättre integrerat i arbetet men nu blev det såhär kanske p.g.a. en stram tidtabell.

Annat jag lärde mig under examensarbetsprocessen var att kollektivitet och gruppriktad verksamhet är en styrka i kyrkligt familjearbete och att diakonin inte vill vara en förlängning av det kommunala socialarbetet. Jag tycker inte heller diakonin behöver definiera sitt arbete enbart utgående av vad kommunen erbjuder eller inte erbjuder. Men jag tycker att det ändå är viktigt att hålla sig ajour med situationen för att se var hjälp behövs. Som det tidigare har framgått anser jag att det diakonala familjearbetet står någonstans mellan kyrkans övriga familjearbete och kommunalt familjearbete. Enligt vissa

framtidsvisioner kommer både kommunens och kyrkans ekonomiska situation att försämrans. Den möjligheten finns att kyrkan säljer vissa tjänster till kommunen, sådant förekommer ju redan. I vilken verksamhet det passar måste man säkert överväga noga tror jag. Jag tror att de frivilligas insats kommer att ha större betydelse i framtiden både i familjearbete som annan kyrklig verksamhet.

Examensarbetets mening är inte att ge en färdig lösning på hur familjearbete skall göras utan jag har försökt hitta ramar och en utgångspunkt för det diakonala familjearbetet. Jag är medveten om att familjearbetet är bara en del av det arbete som församlingarna gör och att det finns begränsade resurser att satsa på familjearbetet. Ändå tror ja att det finns mycket inom området som man kunde forska vidare på. t.ex. skulle det vara intressant att veta hur många diakoner i Finland är anställda huvudsakligen för diakonalt familjearbete. Nu finns det ännu ingen statistik över det. Jag hoppas att andra kan ha nytta av detta arbete och hoppas att det kan vara till hjälp i att greppa strategierna som berör familjearbetet.

Källförteckning

Bibeln, Bibelkommissionens översättning 1999

Diakoniarbetarnas förbund rf. *Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet*

http://espoonhiippakunta.evl.fi/@Bin/79839/Diakoniatyntekijn_eettiset_ohjeet.pdf

(hämtad 1.10.2010)

Diakonistatistiken <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content418CE5> (hämtad 7.10.2010)

Djupsjöbacka, S. (2009) Diakoniutbildningen. Ingår i P. Kummel-Myrskog (red.), B. Sarelin (red.), S. Ekstrand (red.) *Där nöden är störst*. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009:1 s. 162-184. Åbo.

Hiilamo, H. (2009) Diakonistatistiken som hjälp att utveckla diakoniarbetet. Ingår i P. Kummel-Myrskog (red.), B. Sarelin (red.), S. Ekstrand (red.) *Där nöden är störst*. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009:1 s. 185-199. Åbo.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (2010) *Meidän kirkko mukana perheen arjessa. Kirkon perheneuvonnan strategia vuoteen 2016*. Serie 2010:1. Borgå. [http://evl.fi/EVLfi.nsf/documents/B5138CDBB74ED9F8C225772E0042BB12/\\$file/Perheneuvonnan_strategia.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/documents/B5138CDBB74ED9F8C225772E0042BB12/$file/Perheneuvonnan_strategia.pdf) (Hämtad 14.8.2010)

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (2009a) *Familjearbete – Min sak? -riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt i församlingen* Serie 2009:10 Yliopistopaino. Helsingfors.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (2009b) *Helig – Pyhä kommunikationsplan*. [http://sacrista.evl.fi/sacrista.nsf/0/8A8240898D441DF6C22576F600203067/\\$FILE/Helig_kommunikationsplan.pdf](http://sacrista.evl.fi/sacrista.nsf/0/8A8240898D441DF6C22576F600203067/$FILE/Helig_kommunikationsplan.pdf) (Hämtad 16.5.2010)

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (2007) *Vår kyrka - gemenskap och delaktighet*. betänkande av arbetsgruppen för strategi 2015 för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Serie C 2007:11

Forsberg, H., Nätkin, R. (2003) *Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Yliopistopaino. Helsingfors.

Gilbrant, T. (1991) *Iso raamatun tietosanakirja*. Ristin Voitto ry. Vanda.

Jeanrond, W. G. (2006) *Guds närvaro*. s. 63 – 81. Arcus. Lund

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, m., Virolainen, A. (2007) *Perhetyön parhaaksi, Perhetyön arkea*. Edita Prima. Helsingfors.

Kummel-Myrskog, P. (2009) Diakoniarbetet i Borgå stift. Ingår i P. Kummel-Myrskog (red.), B. Sarelin (red.), S. Ekstrand (red.) *Där nöden är störst*. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009:1 s. 200-233. Åbo.

Kyrkans central för det svenska arbetet (2008), *Med barnet : utvecklingsdokument för kyrkans barn- och familjearbete*, 29.1.2008. Kyrkostyrelsen.

Kyrkostyrelsen (2007b) *Diakoniatyöntekijöiden ydinosaamiskuvaus*
<http://www.evl.fi/kkh/to/kk/diakonianydisosaaminen.pdf> (Hämtad 2.9.2010)

Kyrkostyrelsen (2007b) *Kyrkan och barnskyddsarbetet*.
<http://www.evl.fi/svenska/material/kyrkanochbarnskyddsarbetet.pdf> (Hämtad 5.8.2010)

Lindhom, H. (2007) Familjearbete en växande arbetsform – Se behov, bedöma möjligheter och handla. *Nyckeln*, 3/2007, 32 – 34.

Malkavaara, M. (2009) Den finländska diakonins historia och nuläge. Ingår i P. Kummel-Myrskog (red.), B. Sarelin (red.), S. Ekstrand (red.) *Där nöden är störst*. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2009:1 s. 30-80. Åbo

Rakkauuden lahja. *Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta*. Kirjapaja, Helsinki 2008. http://www.evl.fi/piispainkokous/tiedostot/rakkauuden_lahja.pdf (Hämtad 11.8.2010)

Riali, M. (2010), *Kodin Kuvalehti*, 5.8. s. 25 – 29.

Rundgren, M. (2008) *Perhediakonia vaikeissa olosuhteissa elävien perheiden tukena*. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää.

Rundgren, M. (2010) *Perhediakonia vaikeissa olosuhteissa elävien perheiden tukena*. *Diakonia* 2/2010. 22-23.

Rönkä, A., Malinen, K., Lämsä, T. (2009) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. PS-Kustannus. Juva.

Saarnio, T. (2004). *Perhetyö lastensuojelutyössä*. Ingår i Puonti A., Saarnio, T., Hujala, A. (red.) *Lastensuojelu tänään*. (240 – 255). Jyväskylä. Tammi.

Uusimäki, M. (2005) *Perhetyötäkö kaikki?* Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus julkaisusarja (20). Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

Villa, J. (2010) Häivähdys Pyhää. *Sana*, (32), 12-13.

Virolainen R., Lankinen A., Taajamo T., Veistilä M., Virolainen A. (2007) *Perhetyön parhaaksi*. Edita Prima, Helsinki.

Wikström, O., (1997) *Det bländande mörkret*. WSOY, Finland.

FINLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

Kyrkoordning 8.11.1991/1055 år 1993